

SONDAJ

DECEMBRIE

2018

Percepția avocaților cu privire la independența, eficiența și responsabilitatea justiției din Republica Moldova

Acest document este finanțat printr-un grant oferit de Departamentul de Stat al Statelor Unite ale Americii. Opiniile, constatările și concluziile formulate în document aparțin autorului și nu reflectă în mod necesar poziția Departamentului de Stat al Statelor Unite ale Americii.

SONDAJ

**PERCEPȚIA AVOCAȚILOR CU PRIVIRE
LA INDEPENDENȚA, EFICIENȚA
, ȘI RESPONSABILITATEA JUSTIȚIEI
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Chișinău, 2018

Cuprins

Sumarul sondajului	7
Metodologia	15
Rezultatele sondajului	17
Bloc I: Performanța, calitatea și independența sistemului judecătoresc	19
Bloc II: Autoadministrarea sistemului judecătoresc	35
Bloc III: Autoadministrarea avocaturii	43
Bloc IV: Egalitatea de gen	51
Bloc V: Percepții cu privire la corupția în sectorul justiției	55

Sumarul sondajului

Sondajul cu privire la percepția avocaților cu privire la independența, eficiența și responsabilitatea justiției din Republica Moldova a fost realizat în noiembrie – decembrie 2018. Obiectivele sondajului sunt de a stabili percepțiile avocaților cu privire la independența, eficiența și responsabilitatea sistemului de justiție, inclusiv impactul principalelor modificări legislative adoptate în perioada 2011-2017, în cadrul implementării Strategiei de Reformă a Sectorului Justiției. De asemenea, sondajul tinde să identifice domenii de intervenție la nivel legislativ, politici publice și practici care ar putea spori independența, eficiența și responsabilitatea judecătorilor, procurorilor și avocaților. Unele rezultate comparabile ale sondajului din 2018 sunt confruntate cu rezultatele unui sondaj similar efectuat la sfârșitul anului 2015¹ în rândul judecătorilor, procurorilor și avocaților.

În cadrul sondajului au fost chestionați 300 de avocați, ceea ce reprezintă 14% din toți avocații din Republica Moldova care aveau dreptul de a exercita profesia de avocat în anul 2018. Similar sondajului din 2015, a fost planificată chestionarea nu doar a avocaților, ci și a judecătorilor și procurorilor. Cu regret, chestionarea judecătorilor și procurorilor nu a fost posibilă de această dată, deoarece Consiliul Superior al Magistraturii a refuzat ca fiind inoportun, iar Consiliul Superior al Procuraturii și Procurorul General nu au dat curs solicitărilor. Opinia și experiența avocaților este deosebit de importantă pentru elaborarea documentelor de politici publice, a legislației și a altor măsuri în vederea consolidării independenței, eficienței și responsabilizării sectorului justiției. Opiniile avocaților despre justiție nu sunt simple impresii. Ele se bazează pe experiența zilnică proprie și ar trebui tratate cu o atenție deosebită, mai ales având în vedere că opinia avocaților are un rol determinant pentru fortificarea încrederii în justiție. Rezultatele sondajului ar trebui să ajute factorii de decizie, sistemul judecătoresc și avocatura să traseze direcțiile de dezvoltare sectorială de mai departe.

Performanța, calitatea și independența sistemului judecătoresc

Doar 48,4% din respondenți (avocați) consideră că *reformarea sistemului judecătoresc* începută în anul 2011 a avut un impact pozitiv asupra sistemului judecătoresc, iar 51,7% nu sunt de acord. Cifrele arată o îmbunătățire nesemnificativă față de 2015, când 42,7% din respondenții avocați considerau că reforma are impact pozitiv, și 56,7% nu erau de acord.

¹ Sondaj: Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, decembrie 2015, disponibil la <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just-1.pdf>.

În 2018, 43,7% din respondenți (avocați) apreciază *calitatea actului de justiție* fiind mai bună decât în anul 2011, comparativ cu 55,4% care nu sunt de acord. Percepția avocaților despre calitatea actului de justiție este un pic mai bună decât în anul 2015, când 37,2% apreciau calitatea actului de justiție ca fiind mai bună în 2015 decât în 2011, comparativ cu 42,7% care nu erau de acord.

În 2018, 45,3% din respondenți consideră că excluderea în anul 2012 a *obligăției de a motiva hotărârile judecătorești civile în prima instanță* a fost o măsură corectă, 36% nu sunt de acord și 18,3% au o opinie neutră față de această măsură. Cât privește impactul măsurii în cauză, 73% din respondenți consideră că aceasta a fost necesară pentru a reduce volumul de lucru al judecătorilor din judecătoria, deși 40,3% consideră că această măsură a mărit volumul de lucru al judecătorilor de la curțile de apel. De asemenea, 59,7% consideră că excluderea obligației de a motiva hotărârile judecătorești complică situația părților care nu cunosc suficient de bine procedura și nu solicită hotărârea motivată, 58,7% cred că nemotivarea hotărârilor ar putea avea efecte negative asupra uniformizării practicii judecătorești, iar 53,7% consideră că nemotivarea hotărârilor sporește riscurile de corupție.

Părerile par a fi împărțite cu privire la *pregătirea în scris a cauzei pentru judecarea în fond de către judecător*. Doar 5,7% din respondenți au afirmat că judecătorii recurg la această procedură în fiecare cauză, 30,3% din respondenți cred că pregătirea în scris a cauzei este folosită de judecători în majoritatea cauzelor, iar 40,7% susțin că ea se aplică de judecători doar într-o mică parte a cauzelor.

În anul 2017, a fost introdusă *medierea obligatorie a cauzelor civile* de către judecători, unul din principalele argumente în favoarea acestei instituții fiind necesitatea reducerii volumului de muncă al judecătorilor. Întrebați despre opinia lor cu privire la această măsură, doar 22% din respondenți au fost de acord cu afirmația că medierea obligatorie a cauzelor civile de către judecători a redus de facto volumul de muncă al judecătorilor și tocmai 76,6% nu au fost de acord cu afirmația respectivă. Cât privește opiniile cu privire la impactul introducerii medierii judiciare obligatorii, 77,7% din respondenți consideră că medierea judiciară obligatorie nu este eficientă deoarece necesită prea mult timp judecătorilor și doar 16% nu sunt de acord cu această afirmație; 72% cred că medierea judiciară obligatorie nu este oportună și este mult mai oportună dezvoltarea medierii private, și doar 20% nu sunt de acord cu această afirmație, iar 66,3% consideră că judecătorii nu au abilități de mediere și nici nu ar trebui să se ocupe de mediere, față de 26% care nu sunt de acord cu această afirmație. În timp ce 42,7% consideră că introducerea medierii judiciare obligatorii a fost o modificare necesară pentru a reduce volumul de lucru al judecătorilor din judecătoria, 69,7% cred că măsura respectivă a mărit de fapt volumul de lucru al judecătorilor.

Tocmai 87,4% din respondenți consideră că înregistrarea audio a ședințelor de judecată contribuie la transparența actului de justiție și respectarea drepturilor participanților la proces, ceea ce este un indicator semnificativ al importanței și utilității înregistrării audio a ședințelor de judecată. Mai mult, 83% din respondenți au afirmat că instanțele judecătorești asigură efectiv și adecvat înregistrarea audio a ședințelor de judecată, doar 15% din respondenți nefiind de acord cu această afirmație.

Un procent semnificativ, și anume 72 la sută din respondenți, consideră că utilizarea *Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor* a sporit transparența în activitatea instanțelor judecătorești, în timp ce 25,6% nu au fost de acord. Întrebați dacă sunt de acord cu afirmația că în instanțele de judecată cauzele se distribuie cu adevărat aleatoriu, 63,7% din cei chestionați au răspuns pozitiv, și 33,3% negativ.

Cât privește *practica Curții Supreme de Justiție (CSJ)*, 35% din respondenți consideră că practica CSJ este uniformă, iar 64% nu sunt de acord cu această afirmație. 44% din respondenți consideră că, începând cu 2012, CSJ a luat suficiente măsuri pentru uniformizarea practicii judiciare, iar 53,7% nu sunt de acord cu această afirmație. Cât privește examinarea recursurilor de către CSJ în lipsa părților (procedura scrisă), 38% au o părere pozitivă față de această procedură, 13,3% o părere neutră, și 47,4% au o părere negativă.

În cadrul sondajului, a fost adresată și o serie de întrebări cu privire la ***independența judecătorilor***. Rezultatele la acest capitol sunt foarte îngrijorătoare. Și anume, 81% din respondenți nu cred că în 2018 judecătorii din Republica Moldova sunt independenți, doar 17% din respondenți considerând că judecătorii sunt independenți. Comparând percepția cu privire la independența judecătorilor din 2018 față de 2011, constatăm că doar 28% din avocați consideră că judecătorii sunt în 2018 mai independenți decât erau în 2011, iar 69,7% cred că nu sunt mai independenți. În viziunea a 43,4% din avocați, reconfirmarea în funcție a judecătorilor, de către Președintele țării, după primii cinci ani de activitate, afectează negativ independența judecătorilor, iar 53,4% nu sunt de acord cu această afirmație. Referitor la mărirea salariilor, 64,3% din avocați consideră că mărirea salariilor judecătorilor în anul 2014 a fost o măsură importantă pentru asigurarea independenței, responsabilității și eficienței sistemului judecătoresc, iar 33,6% nu o consideră o măsură importantă.

Cât privește *soluțiile judecătorilor* din Republica Moldova, 35% din avocați le consideră echitabile și adoptate fără influențe din exterior, în timp ce 64% nu sunt de acord cu această afirmație. Cele 64% de avocați, care consideră că soluțiile judecătorilor din Republica Moldova nu sunt echitabile și nu sunt adoptate fără influențe din exterior, cred că următorii subiecți influențează soluțiile judecătorilor: politicienii (90,7%), procurorii (83,9%), alți judecători (68,2%), CSM (65,1%), părțile la proces (58,3%), polițiștii (38,5%) și presa (27,6%).

Întrebați cum explică faptul că *încrederea în justiție* nu a crescut din 2011, chiar dacă a fost implementată Strategia de Reformă a Sectorului Justiției (SRSJ), respondenții au ales următoarele opțiuni de răspuns, în ordine descrescătoare: sunt unii judecători care iau decizii la comanda politică sau a unor persoane influente și, din păcate, acele hotărâri influențează opinia față de tot sistemul (84,3%); încrederea joasă este determinată de nivelul corupției (82,7%); SRSJ a adus schimbări importante cu privire la salariile judecătorilor și numărul persoanelor din sistemul judecătoresc, dar nu și cu privire la calitatea actului de justiție (80,3%); încrederea joasă reflectă în mare parte realitatea (78,3%); încrederea joasă în justiție este justificată, deoarece calitatea actului de justiție și independența judecătorilor

au scăzut în ultimii cinci ani (75%); încrederea în justiție este similară încrederii în celelalte două puteri (legislativă și executivă), nu are de unde să fie mai mare (74,7%); încrederea joasă în justiție este determinată de discursul negativ al politicienilor, dar în realitate oamenii au o încredere mult mai mare (38,7%).

La întrebarea dacă sunt de acord cu afirmația că *Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO)* este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova, 38% au răspuns pozitiv, și 61,6% negativ. Cei 61,6% din respondenți care consideră că CEDO nu este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova au ales următoarele răspunsuri drept cauze ale nerespectării CEDO de către sectorul justiției din Republica Moldova: judecătorii, din cauza că se tem de procurori, nu aplică standardele Convenției în procesele penale (62,1%); având în vedere trecutul nostru, există o reticență în sectorul justiției de a aplica pe deplin standardele Convenției (51,4%); standardele Convenției nu sunt cunoscute pe deplin de procurori (51,3%); standardele Convenției nu sunt cunoscute pe deplin de judecători (47%); avocații nu invocă în mod convingător standardele Convenției (35,2%); aplicarea standardelor Convenției implică schimbări de practici, care nu pot fi decise de judecători (34,6%); standardele sunt prea înalte pentru a fi respectate într-o țară în tranziție cum este Republica Moldova (33,6%); aplicarea standardelor Convenției implică schimbări de lege, care nu pot fi decise de judecători (31,4%).

Autoadministrarea sistemului judecătoresc

Transparența activității CSM rămâne o problemă în aprecierea avocaților. În 2018, doar 33,3% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea CSM este transparentă, iar 65% nu au fost de acord. Chiar dacă datele nu înclină spre pozitiv, acestea atestă totuși o creștere a transparenței CSM în percepția avocaților comparativ cu anul 2015, când doar 19,5% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea CSM este transparentă, iar 79,9% nu au fost de acord.

Cât privește *motivarea hotărârilor CSM*, în 2018, 37,7% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate, și 59,6% nu au fost de acord. În 2015, deși întrebarea a fost formulată un pic diferit, incluzând nu doar motivarea, dar și claritatea hotărârilor, răspunsurile pot fi comparate. Astfel, 26,2% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate, și 73,2% nu au fost de acord. Se observă o îmbunătățire ușoară a percepției avocaților cu privire la calitatea motivării hotărârilor CSM.

Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că *CSM protejează eficient independența judecătorilor*, 34,3% din avocații respondenți au fost de acord, și 63,4% nu au fost de acord. Acest răspuns sugerează că avocații nu sunt siguri că CSM protejează eficient independența judecătorilor.

Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că *selectarea de către CSM a noilor judecători* este bazată pe merit, fiind selectați cei mai buni candidați, doar 22,6% din respondenți au fost de acord, și tocmai 75,3% nu au fost de acord. Având în vedere faptul că

avocații pot deveni judecători, procentul mare al celor care nu cred că sistemul de selectare a judecătorilor este unul bazat pe merit ar trebui să determine CSM să îmbunătățească procedurile. În 2015, doar judecătorilor le-a fost adresată această întrebare și rezultatele în rândul judecătorilor erau mult mai bune: 62,3% au susținut că mecanismul de numire inițială al judecătorilor în funcție este unul corect și bazat pe merite, fiind selectați cei mai buni candidați, și 34,4% nu au fost de acord.

Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că *promovarea de către CSM a judecătorilor* este bazată pe merit, doar 25% din respondenți au fost de acord și tocmai 71,6% nu au fost de acord. În 2015, doar judecătorilor le-a fost pusă această întrebare și rezultatele erau un pic mai bune: 54,2% au susținut că modul de promovare a judecătorilor este unul corect și bazat pe merit, și 43,1% nu au fost de acord. Chiar și rezultatele puțin mai bune în rândul judecătorilor comparativ cu avocații atestă o problemă cu privire la corectitudinea modului de promovare a judecătorilor, având în vedere aprecierea negativă a tocmai 43,1% din judecătorii respondenți în 2015 și a 71,6% din avocații respondenți în 2018.

În 2018, 18% din avocații respondenți considerau că *mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor* este adecvat, destul de apropiat de cele 23,8% de avocați chestionați care au răspuns similar în 2015. În 2018, 46,3% din avocații respondenți considerau că mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor nu este adecvat, comparativ cu 26,2% în 2015. În același timp, este important de notat că în 2015 tocmai 48,8% din respondenți au răspuns că nu au avut ocazia să analizeze în detaliu mecanismul, comparativ cu 35,7% în 2018 care nu au răspuns la această întrebare. Aprecierea negativă a mecanismului de către 46,3% de avocați în 2018 și de către 26,2% în 2015, și de 37,5% din judecători în 2015, denotă problematica mecanismului sau cel puțin neclaritatea acestuia. În acest context, par a fi binevenite modificările legislative cu privire la sistemul răspunderii disciplinare a judecătorilor din iulie 2018, care ar trebui să eficientizeze mecanismul de răspundere disciplinară a judecătorilor.

Întrebați dacă *sistemul de admitere la Institutul Național al Justiției (INJ)* este echitabil și bazat pe merit, doar 23,4% din avocații respondenți au răspuns pozitiv, 58% negativ, și 18,7% nu au oferit un răspuns. Întrebați dacă examenele de absolvire a INJ sunt organizate echitabil, doar 25% din avocații respondenți au răspuns pozitiv, 51% negativ, și 24% nu au oferit un răspuns. Aceste răspunsuri denotă o încredere redusă a avocaților în procedura de admitere de la INJ.

Autoadministrarea avocaturii

În ceea ce privește autoadministrarea avocaturii, în 2018, 58,7% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, *activitatea Consiliului Uniunii Avocaților* este una transparentă, și 39% nu au fost de acord. Cifrele indică o îmbunătățire ușoară a percepției comparativ cu 2015, când 52,4% au fost de acord, și 46,9% nu au fost de acord.

În ceea ce privește *activitatea Comisiei de licențiere a profesiei de avocat*, 52,3% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea acesteia în ultimii doi ani a

fost una corectă, și 43% nu au fost de acord. Aceste cifre indică o îmbunătățire a percepției comparativ cu rezultatele sondajului din 2015, când 34,8% au fost de acord, și 64% nu au fost de acord cu afirmația că activitatea Comisiei de licențiere în ultimii patru ani a fost una corectă.

În ceea ce privește *activitatea Comisiei pentru etică și disciplină*, 72% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, Comisia adoptă hotărâri corecte și bine motivate, și 22,4% nu au fost de acord. Aceste cifre indică o îmbunătățire a percepției comparativ cu rezultatele sondajului din 2015, când 56,7% au fost de acord, și 40,9% nu au fost de acord cu afirmația că activitatea Comisiei de licențiere în ultimii patru ani a fost una corectă.

Instruirea organizată de Uniunea Avocaților are un rol important în activitatea avocaților, fiind apreciată ca importantă sau foarte importantă de tocmai 90,7% din respondenții avocați. Mai detaliat, 54,7% din respondenți au apreciat instruirea organizată de Uniunea Avocaților ca fiind foarte importantă, 36% mai curând importantă și doar 7% mai curând neimportantă, și 1,3% deloc importantă. În ceea ce privește domeniile de instruire, următoarele cinci domenii au fost selectate de cei mai mulți respondenți: schimbările recente din legislația civilă, penală și procesuală, procedura și practica CEDO, insolvabilitatea și tehnici de prezentare a cauzei în instanță.

Corupția

Întrebați despre *percepția lor cu privire la nivelul corupției din țară*, 73% din avocații respondenți au răspuns că există multă corupție, 14,3% că există puțină corupție, 1,7% că nu există corupție, și 11% nu au oferit un răspuns. În ce privește evoluția fenomenului corupției din țară din 2011 până în prezent, 26,7% din respondenți au răspuns că a scăzut corupția, 31,3% - este la același nivel, 38,7% - a crescut. Aceste răspunsuri confirmă percepția generală în rândul populației cu privire la faptul că, corupția este larg răspândită în Moldova și că tendințele în acest domeniu nu sunt îmbucurătoare.

Referitor la *evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției din 2011 până în prezent*, 26% din respondenți au răspuns că a scăzut corupția (sondajul din 2015: 14,6%), 35,3% - este la același nivel (sondajul din 2015: 28%), 33,7% - a crescut (sondajul din 2015: 52,5%). Răspunsurile la această întrebare indică o paralelă puternică între nivelul corupției din țară și nivelul corupției din sectorul justiției.

Întrebați despre *percepția cu privire la nivelul corupției în prezent în sectorul justiției* (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție), 69,3% din avocații respondenți au răspuns că fenomenul corupției este răspândit la toate nivelurile, iar 19,3% consideră că aceasta este răspândită cu precădere la nivelul conducerii. Datele sunt comparabile cu cele din 2015. Întrebați dacă cred că corupția este răspândită în cele patru structuri ale sectorului justiției, avocații au dat următoarele răspunsuri: 84% consideră că corupția este răspândită în procuratură, și doar 12% consideră că nu este răspândită; 83,3% -

este răspândită în poliție, și doar 11,7% nu cred că este răspândită; 77,4% - corupția este răspândită în sistemul judecătoresc, și doar 18,6% nu cred acest lucru; 44% cred că corupția este răspândită în avocatură, și 49,7% nu sunt de acord. Rezultatele din 2018 sunt comparabile cu cele din 2015.

Întrebați despre *importanța diferitor cauze în răspândirea corupției în sectorul justiției*, avocații au răspuns următoarele: 86% consideră lipsa tragerii la răspundere a persoanelor corupte ca fiind o cauză importantă în răspândirea corupției, 83,3% - lipsa transparenței organelor de conducere/de autoadministrare; 81,3% - deficiențele în sistemul de selectare și promovare în funcție; 76,7% - salariile mici; 75% - corupția este o parte indispensabilă a sistemului; 74% - nerespectarea codului de etică de către actorii din justiție; 70,4% - corupția este o tradiție în societate.

Întrebați unde cred că este *cel mai înalt nivel al corupției în procuratură*, 35,7% din respondenți au numit Procuratura Anticorupție, 34,7% - procuratura mun. Chișinău, 30,3% - Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și a Cauzelor Speciale; 28,7% - procuraturile raionale și de sector; 28% - Procuratura Generală; 11% - Consiliul Superior al Procurorilor; 6% - Procuratura UTA Găgăuzia, și doar 5% au susținut că în procuratură nu există corupție.

Întrebați unde cred că este *cel mai înalt nivel al corupției în sistemul judecătoresc*, 52% au menționat Curțile de Apel; 36,7% - judecătoriile; 34% - Curtea Supremă de Justiție, și doar 6,3% au susținut că în sistemul judecătoresc nu există corupție. Întrebați despre cel mai înalt nivel al corupției în instituțiile de autoadministrare a sistemului judecătoresc și pregătirea judecătorilor, 43% din respondenți au menționat Consiliul Superior al Magistraturii; 25% - Institutul Național al Justiției; 21,7% - Colegiul de Selecție și Carieră a Judecătorilor; 11,7% - Colegiul Disciplinar; 10% - Inspekția Judiciară, și doar 6,3% nu cred că în aceste instituții există corupție.

Întrebați unde cred că este *cel mai înalt nivel al corupției în avocatură*, 37,3% au menționat Comisia de licențiere; 32% - avocații de rând; 7% - Comisia pentru etică și disciplină; 5% - Consiliul Uniunii Avocaților; 5% - Consiliul pentru Asistența Juridică Garantată de Stat; 3,3% - decanii, și doar 17,7% au susținut că în avocatură nu există corupție.

Întrebați dacă *se simt independenți(te) în exercitarea funcției de avocat*, 83% au răspuns afirmativ, și 14,4% negativ.

Întrebați dacă sunt de acord cu afirmația că *legea se aplică egal față de toți justițiabilii în Republica Moldova*, indiferent de statutul lor social, financiar sau funcția deținută, 29% au răspuns pozitiv, și 69,7% negativ. Aplicarea egală a legii față de toți justițiabilii e un indicator important cu privire la funcționarea corectă a justiției. Percepția negativă a 69,7% din avocați cu privire la aplicarea egală a legii ar trebui să determine niște acțiuni urgente de redresare a situației.

Metodologia

Acest document are la bază un sondaj de opinie în rândul avocaților, conceput inițial de a fi desfășurat în rândul judecătorilor, procurorilor și avocaților², similar sondajului efectuat la sfârșitul anului 2015³. Sondajul a fost realizat prin chestionare scrise de către Centrul de Investigații Sociologice și Studii de Marketing „CBS-AXA” (CBS-AXA), la solicitarea Centrului de Resurse Juridice din Moldova (CRJM). Compania care a efectuat sondajul a fost selectată prin concurs de către CRJM. Pentru sondaj au fost folosite chestionarele elaborate de CRJM. Chestionarele au fost completate în perioada noiembrie – decembrie 2018.

Reieșind din scopul cercetării, precum și niște cerințe metodologice clare, a fost realizat un sondaj reprezentativ pentru întregul corp de avocați în baza următorilor parametri:

- Metoda de înregistrare: interviu standardizat prin auto-completare, la locul de muncă al respondenților;
- Strategia de eșantionare: Cercetarea s-a efectuat pe un eșantion stratificat, probabilistic;
- Criterii de stratificare: distribuția proporțională a eșantionului între avocații care activează în cadrul barourilor. La fel a fost realizată distribuția proporțională în plan teritorial;
- Selecția avocaților: selecție aleatorie. Avocații au fost selectați aleatoriu prin pas statistic aplicat listelor cu numele avocaților ordonate alfabetic;
- Perioada de colectare a datelor: noiembrie-decembrie 2018;
- Pentru încurajarea sincerității răspunsurilor, chestionarul nu a conținut date care să facă posibilă identificarea respondentului. Sondajul a fost efectuat prin intermediul metodei de completare de sine stătătoare a chestionarului de către respondent, fiind asigurată confidențialitatea răspunsurilor. Chestionarele au fost înmânate avocaților, în plicuri în format A4. Respondenții urmau să completeze

² În perioada 2017 – 2018, CRJM a expediat mai multe solicitări pe adresa CSM, a Consiliului Superior al Procurorilor (CSP) și Procurorului General, informând despre intenția de a efectua un sondaj în rândul judecătorilor, procurorilor și avocaților și solicitând susținerea (în principal accesul în instanțe / procuraturi) pentru efectuarea sondajului, similar sondajului din anul 2015. Cu regret, CSP și Procurorul General nu au răspuns solicitărilor expediate, iar CSM, la 2 octombrie 2018, nu a admis solicitarea, informând ulterior CRJM despre respingerea demersului ca fiind inoportun (hotărârea nu a fost publicată).

³ Sondaj: Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, decembrie 2015, disponibil la <https://crjm.org/wp-content/uploads/2016/01/CRJM-Percepts-reformelor-just-1.pdf>.

și să returneze chestionarele completate în plicuri sigilate. Plicurile sigilate au fost ulterior colectate de operatorii CBS-AXA. Chestionarul nu conține numele și prenumele respondentului. Analiza chestionarelor a fost efectuată de CBS-AXA.

În cadrul sondajului au fost chestionați 300 de avocați, ceea ce reprezintă 14% din toți avocații din Republica Moldova care aveau dreptul de a exercita profesia de avocat în anul 2018.⁴ Din numărul total de respondenți, 235 (78,3%) activează în Baroul Chișinău, 41 (13,7%) activează în Baroul Bălți, 16 (5,3%) activează în Baroul Cahul și 8 (2,7%) în Baroul Comrat.

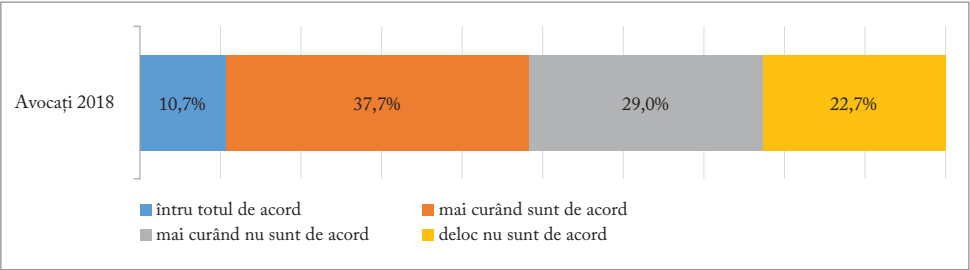
În afară de sondaj, au fost desfășurate 10 interviuri individuale calitative cu avocați cu experiență diferită, care activează în diferite domenii și în diferite barouri, referitoare la percepția lor cu privire la unele aspecte abordate în sondaj. În raport sunt incluse câteva citate ale avocaților intervievați în cadrul acestor interviuri (citatele sunt incluse între ghilimele).

⁴ Uniunea Avocaților, Lista avocaților care au dreptul de a exercita profesia de avocat pentru anul 2018, disponibilă la http://uam.md/media/files/files/lista_supl_2018_3320125.pdf.

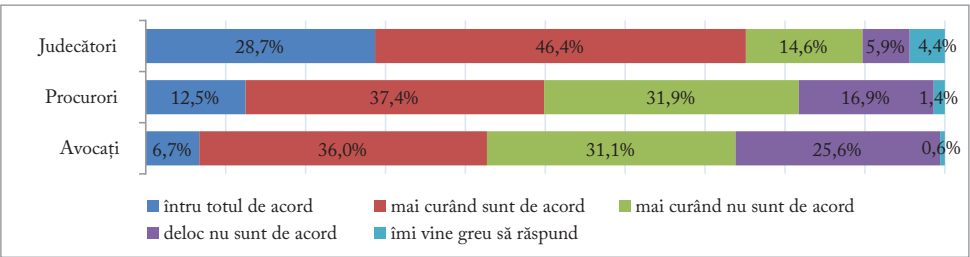
REZULTATELE SONDAJULUI

BLOC I: Performanța, calitatea și independența sistemului judecătoresc

1.1. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că reformarea sistemului judecătoresc începută în anul 2011 a avut un impact pozitiv asupra sistemului judecătoresc?

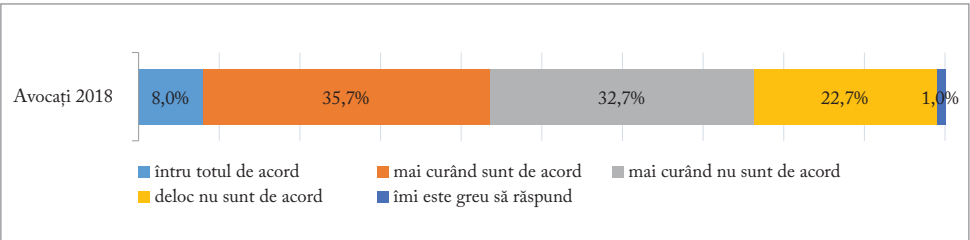

Sondajul din 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că reformarea sistemului judecătoresc începând cu anul 2011 a avut un impact pozitiv pentru sistemul judecătoresc?

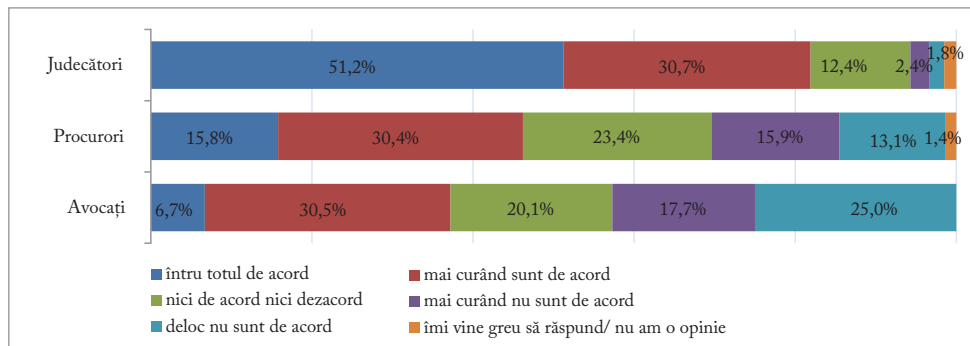

Doar 48,4% din respondenți (avocați) consideră că reformarea sistemului judecătoresc începută în anul 2011 a avut un impact pozitiv asupra sistemului judecătoresc, iar 51,7% nu sunt de acord. Cifrele arată o îmbunătățire nesemnificativă față de 2015, când 42,7% din respondenții avocați considerau că reforma a avut un impact pozitiv, și 56,7% nu erau de acord cu această afirmație.

1.2. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că în anul 2018 calitatea actului de justiție este mai bună decât în anul 2011?

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că în anul 2015 calitatea actului de justiție este mai bună decât în anul 2011?

În 2018, 43,7% din respondenți (avocați) au apreciat calitatea actului de justiție fiind mai bună decât în anul 2011, comparativ cu 55,4% care nu erau de acord. Percepția avocaților despre calitatea actului de justiție este un pic mai bună decât în anul 2015, când 37,2% apreciau calitatea actului de justiție ca fiind mai bună în 2015 decât în 2011, comparativ cu 42,7%, care nu erau de acord cu această afirmație. În același timp, în sondajul din 2015, 20,1% din respondenți au exprimat o opinie neutră la respectiva întrebare.

În cadrul interviurilor calitative, avocații au apreciat mai mult negativ decât pozitiv calitatea actului de justiție, evidențiind totuși unele îmbunătățiri, dar care sunt sporadice și nu reprezintă încă o tendință generală. Avocații au adus exemple referitor la cauze examinate exemplar de judecători și au menționat că și-ar fi dorit ca acestea să fie regula, și nu excepția. De asemenea, avocații au menționat că, de obicei, în cauzele simple calitatea actului de justiție este mult mai bună decât în cauzele complexe sau care implică anumite interese. Dintre problemele cele mai mari care influențează calitatea actului de justiție au fost menționate volumul de lucru exagerat de mare al acestora, în special în instanțele de judecată din Chișinău, și practica de stabilire a unui număr mare de ședințe judiciare pe zi, fiecare fiind de scurtă durată. Acest lucru nu permite o examinare amplă a cauzei, ci mai degrabă o examinare superficială, cu întreruperea firului de la ședință la ședință. Practicile și conceptele vechi utilizate de toți actorii din sistem și reticenta față de schimbare de asemenea influențează negativ calitatea actului de justiție. O altă cauză care afectează negativ calitatea actului de justiție este practica judiciară neuniformă, care lasă părțile nedumerite și accentuează percepția de aplicare selectivă a legii. Unii avocați au menționat necesitatea de specializare a tuturor judecătorilor, în special din prima instanță, care ar putea ajuta la creșterea calității actului de justiție⁵. De asemenea, corupția și frica

⁵ Notă: Consiliul Superior al Magistraturii a testat specializarea judecătorilor și, din 2019 deja, asigură specializarea formală a judecătorilor din judecătoriile din Chișinău, iar în celelalte judecării se asigură pe măsura implementării reformei privind reorganizarea instanțelor de judecată, inițiată în 2016 (creșterea numărului de judecatori per judecătorie din contul reducerii numărului de judecării (optimizarea hărții judecătorești), ceea ce va permite implementarea specializării judecătorilor și în prima instanță). La nivelul curților de apel și a Curții Supreme de Justiție judecării sunt specializați cel puțin în materie civilă, penală și de contencios administrativ.

judecătorilor de a aplica legea corect, indiferent de tipul de cauză și persoanele implicate, au fost menționate ca factori ce afectează negativ calitatea actului de justiție.

„Observ o tendință de sânguință a judecătorilor absolvenți în ultimii ani, pentru că bunăoară în Chișinău remarcăm schimbări, mulți judecători au fost desemnați după absolvirea Institutului Național al Justiției și ei de fapt au înviorat sistemul nostru de justiție, actul de justiție, ei fiind foarte sânguincioși în înfăptuirea actului de justiție.”

„Nu am văzut în practică îmbunătățiri palpabile... Nu cred că este vorba despre profesionalism, nu cred că este vorba despre o legislație imperfectă ... Presupun că este vorba de corupție și de lipsa independenței judecătorilor. Mă refer la independența reală, dar nu cea declarată în legile specializate.”

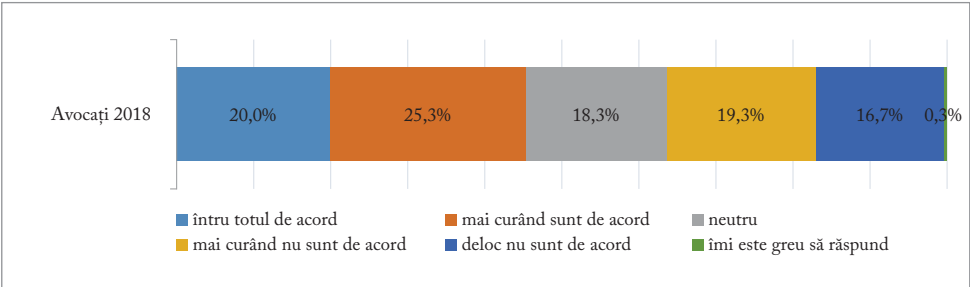
„De fapt, tot ce se întâmplă în societate este o reflecție a justiției pe care o avem. Mulți străini care vin la noi în țară vorbesc despre o degradare morală a acestei societăți. De fapt, consider că justiția din ziua de astăzi pune foarte puțin accent pe aspecte legate de morală.”

„Este destul de grav, sistemul este dezechilibrat, judecătorii nu mai sunt judecători... Nu este o stabilitate în justiție și nu este un echilibru. Funcțiile s-au încurcat. Dacă e să discutăm despre justiția penală, funcția de acuzare a luat-o în sus cu toate prerogativele ei, care dirijează judecătorul și avocatul și își permite multe lucruri. În civil, așa cum bate vântul se soluționează problemele.”

„Din 2013-2014 până în prezent, situația este mult mai gravă ca în anul 2009. Acum controlul este mai serios și frica este mai mare. Cred că am regresat cu toate reformele.”

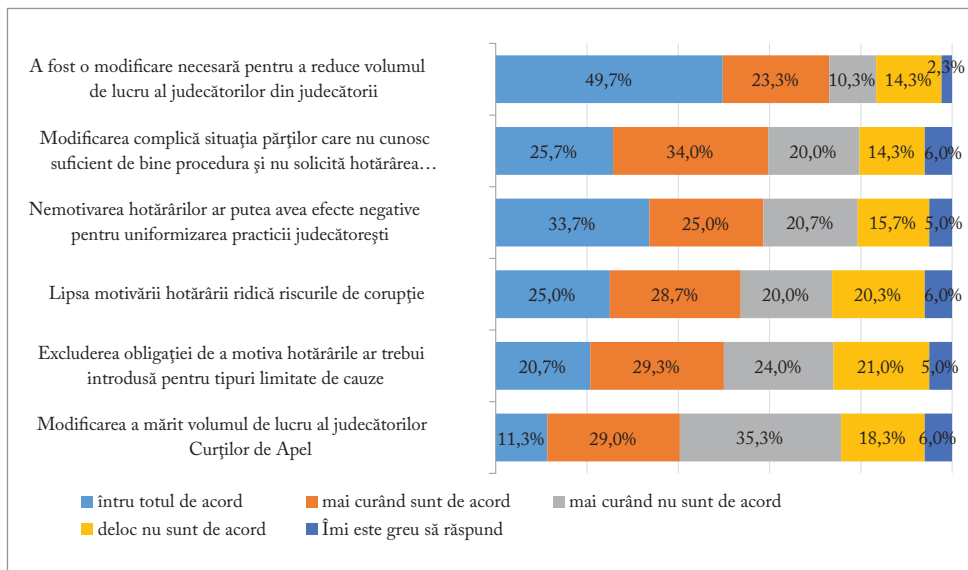
„De ce nu este astăzi calitativ actul de justiție? Deoarece avem situații similare, cu excepția poate a părților, dar situații similare, identice, unde avem soluții totalmente diferite, care se bat cap în cap, și care nu oferă o claritate. De exemplu, aplicarea Legii insolvenței ... Sunt situații în aplicarea articolului 48 din această lege soluționate totalmente diferit, ... date hotărâri contradictorii, diferite, ceea ce nu ne oferă claritate și nu avem o explicație.”

1.3. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că excluderea în anul 2012 a obligației de a motiva hotărârile judecătorești civile în primă instanță a fost o măsură corectă?

În 2018, 45,3% din respondenți consideră că excluderea în anul 2012 a obligației de a motiva hotărârile judecătorești a fost o măsură corectă, 36% nu sunt de acord, și 18,3% au o opinie neutră față de această măsură.

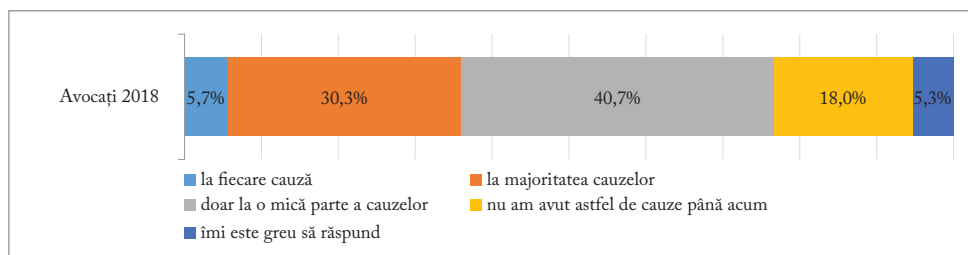
1.4. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații, cu privire la impactul excluderii obligației judecătorului de a motiva hotărârile judecătorești civile în primă instanță? Vă rugăm să bifați răspunsul cu privire la fiecare opțiune de mai jos:

Cât privește impactul excluderii obligației de a motiva hotărârile judecătorești civile în prima instanță, 73% din respondenți consideră că aceasta a fost necesară pentru a reduce volumul de lucru al judecătorilor din judecătorii, deși 40,3% cred că această măsură a mărit volumul de lucru al judecătorilor de la curțile de apel. De asemenea, 59,7% consideră că excluderea obligației de a motiva hotărârile judecătorești complică situația părților care nu cunosc suficient de bine procedura și nu solicită hotărârea motivată, 58,7% sunt conștienți că nemotivarea hotărârilor ar putea avea efecte negative asupra uniformizării practicii judecătorești, iar 53,7% consideră că nemotivarea hotărârilor ridică riscurile de corupție.

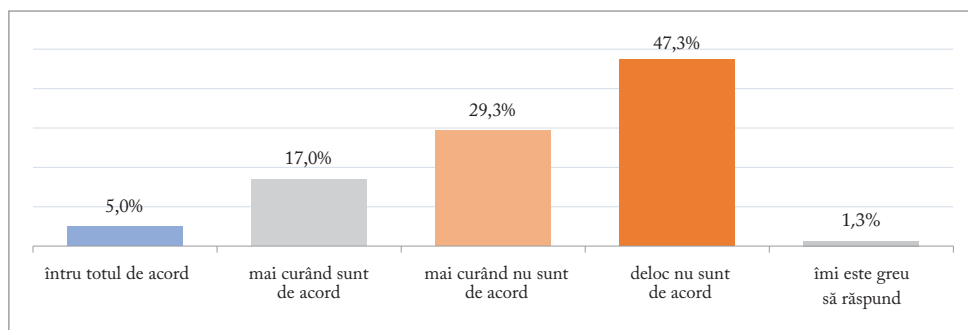
În cadrul interviurilor individuale, unii avocați au avut păreri împărțite, iar alții au apreciat negativ excluderea obligației generale de a motiva hotărârile civile în prima instanță. Avocații au subliniat impactul negativ asupra stabilirii practicii judiciare uniforme. De asemenea, unii avocați au relevat existența unor hotărâri care sunt diferite de altele pe subiecte similare, dar, din lipsa motivării, sunt greu de înțeles și confuze. De asemenea, a fost subliniat impactul negativ asupra părților nereprezentate de avocați.

1.5. Modificarea Codului de procedură civilă din 2012 permite pregătirea în scris a cauzei pentru judecarea în fond. Cât de des recurg judecătorii la această procedură?

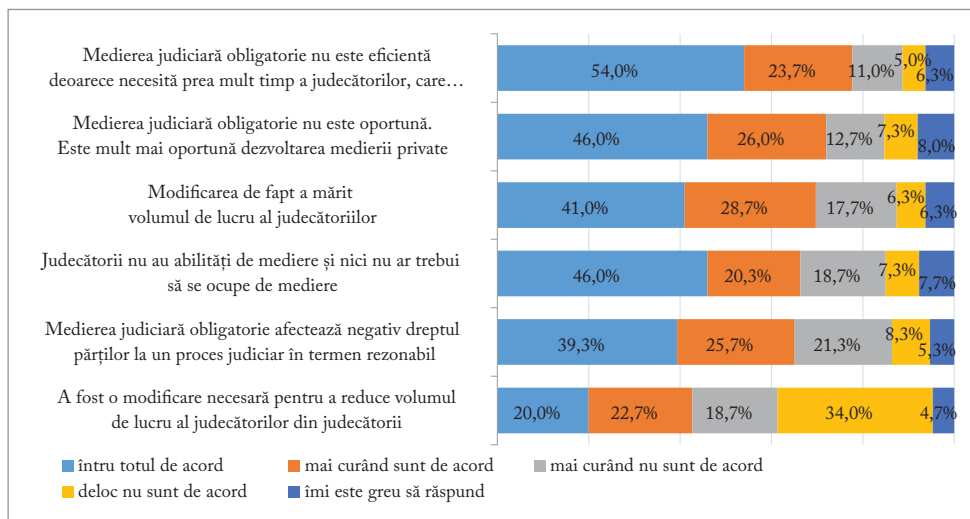
Părerile par a fi împărțite cu privire la pregătirea în scris de către judecători a cauzei pentru judecarea în fond. Doar 5,7% din respondenți au afirmat că judecătorii recurg la această procedură în fiecare cauză și 30,3% în majoritatea cauzelor, iar 40,7% susțin că doar într-o mică parte a cauzelor.

1.6. În 2017, a fost introdusă medierea obligatorie a cauzelor civile de către judecător. În ce măsură sunteți de acord că medierea judiciară obligatorie a redus de facto volumul de muncă al judecătorilor?

În anul 2017, a fost introdusă medierea obligatorie a cauzelor civile de către judecători, unul din principalele argumente prezentate în favoarea acestei instituții fiind necesitatea reducerii volumului de muncă al judecătorilor. Întrebați despre opinia lor cu privire la această măsură, doar 22% din respondenți au fost de acord cu afirmația că medierea obligatorie a cauzelor civile de către judecători a redus de facto volumul de muncă al judecătorilor, și tocmai 76,6% nu au fost de acord cu afirmația respectivă.

1.7. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații cu privire la impactul introducerii medierii judiciare obligatorii? Vă rugăm să bifați răspunsul cu privire la fiecare opțiune de mai jos:

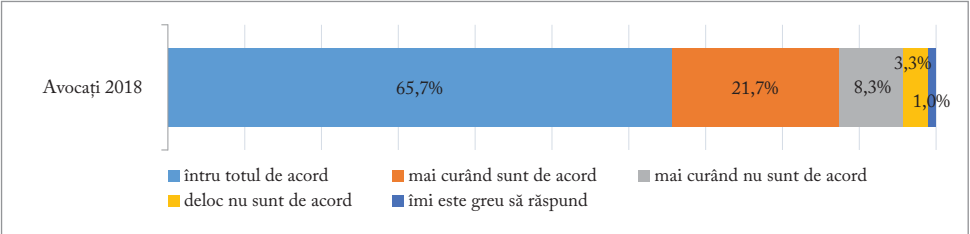

Cât privește opiniile cu privire la impactul introducerii medierii judiciare obligatorii, cei chestionați au răspuns următoarele: 77,7% consideră că medierea judiciară obligatorie nu este eficientă deoarece necesită prea mult timp al judecătorilor și doar 16% nu sunt de acord cu această afirmație; 72% cred că medierea judiciară obligatorie nu este oportună, și este mult mai oportună dezvoltarea medierii private, și doar 20% nu sunt de acord cu această afirmație, iar 66,3% consideră că judecătorii nu au abilități de mediere și nici nu ar trebui să se ocupe de mediere, față de 26% care nu sunt de acord cu această afirmație. În timp ce 42,7% consideră că introducerea medierii judiciare obligatorii a fost o modificare necesară pentru a reduce volumul de lucru al judecătorilor din judecătorii, 69,7% consideră că măsura respectivă de fapt a mărit volumul de lucru al judecătorilor.

În cadrul interviurilor individuale, avocații au criticat instituția medierii judiciare obligatorii, în special după modificările din iunie 2018, conform cărora, dacă părțile nu vor să medieze, judecătorul nu mai transmite dosarul unui alt judecător, dar continuă examinarea cauzei în fond. În opinia unor avocați intervievați, acest lucru afectează imparțialitatea aceluși judecător. De asemenea, avocații au menționat că judecătorii nu au abilități de mediatori, ci trebuie să rămână neutri în examinarea cauzelor ce ajung în fața lor. Prin această instituție rolul judecătorului devine confuz. De asemenea, a fost criticat modul în care unii judecători încearcă medierea părților.

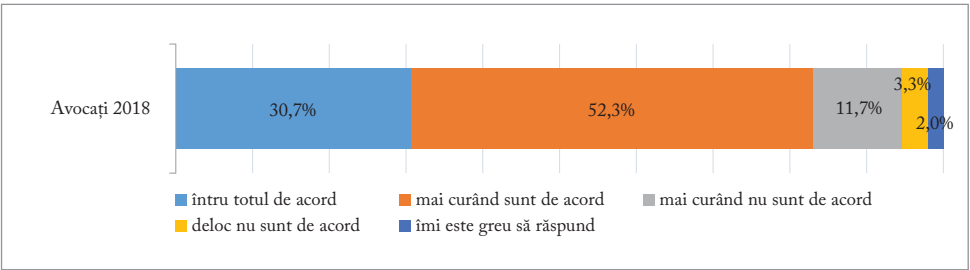
„Judecătorii nu explică absolut nimănui plusurile și minusurile medierii. Știu din practică un exemplu când un judecător, în absența unei părți, doar a întrebat dacă părțile vor să se împace sau nu. Și aceasta a fost unica întrebare adresată de judecător. S-a emis încheiere că nu-i posibilă împăcarea și procesul va urma procedura generală.”

1.8. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că înregistrarea audio a ședințelor de judecată contribuie la transparența actului de justiție și respectarea drepturilor participanților la proces?

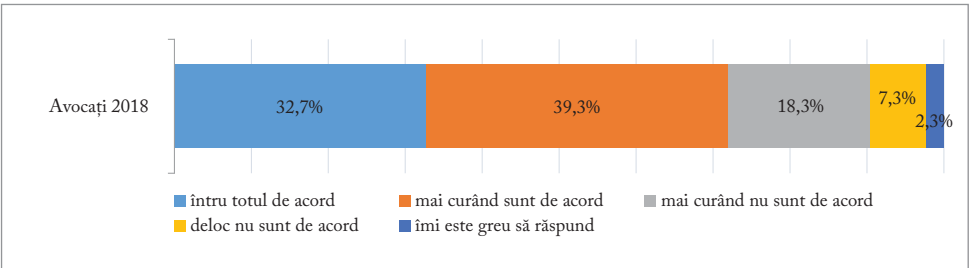
Tocmai 87,4% din respondenți consideră că înregistrarea audio a ședințelor de judecată contribuie la transparența actului de justiție și respectarea drepturilor participanților la proces, ceea ce este un indicator semnificativ al importanței și utilității înregistrării audio a ședințelor de judecată.

1.9. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că instanțele judecătorești asigură efectiv și adecvat înregistrarea audio a ședințelor de judecată?

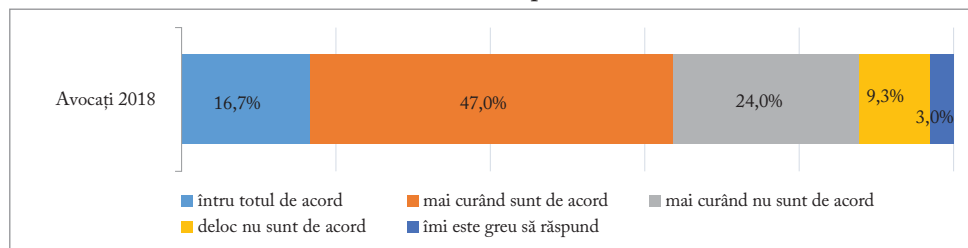
Tocmai 83% din respondenți au afirmat că instanțele judecătorești asigură efectiv și adecvat înregistrarea audio a ședințelor de judecată, și doar 15% din respondenți nu au fost de acord cu această afirmație.

1.10. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că utilizarea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor (PIGD) a sporit transparența în activitatea instanțelor judecătorești?

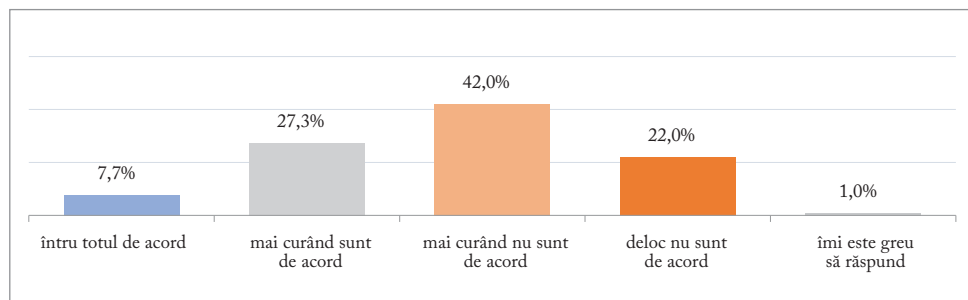
Un procent semnificativ, și anume 72% din respondenți, consideră că utilizarea Programului Integrat de Gestionare a Dosarelor a sporit transparența în activitatea instanțelor judecătorești, în timp ce 25,6% nu au fost de acord.

1.11. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că în instanțele de judecată cauzele se distribuie cu adevărat aleatoriu, fără manipulări?

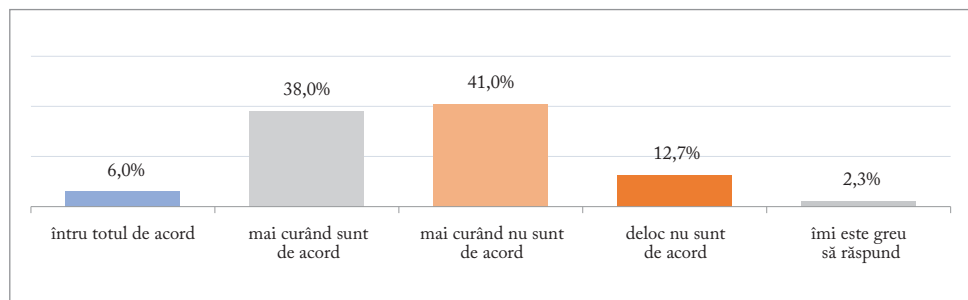
Întrebați dacă sunt de acord cu afirmația că în instanțele de judecată cauzele se distribuie cu adevărat aleatoriu, 63,7% au răspuns pozitiv, și 33,3% negativ.

1.12. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că practica Curții Supreme de Justiție (CSJ) este uniformă?

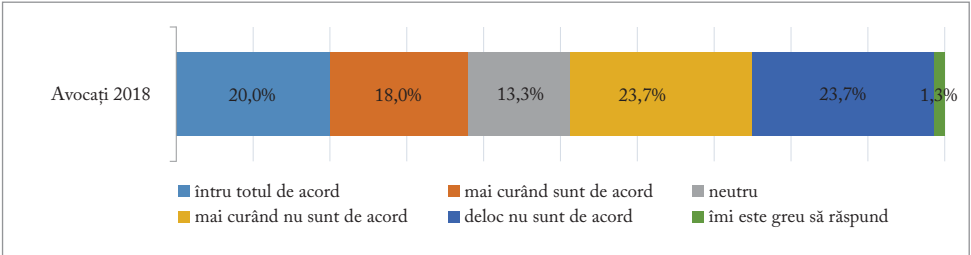
Cât privește uniformitatea practicii CSJ, 35% din respondenți consideră că practica CSJ este uniformă, iar 64% nu sunt de acord cu această afirmație.

1.13. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, începând cu 2012, CSJ a luat suficiente măsuri pentru uniformizarea practicii judiciare?

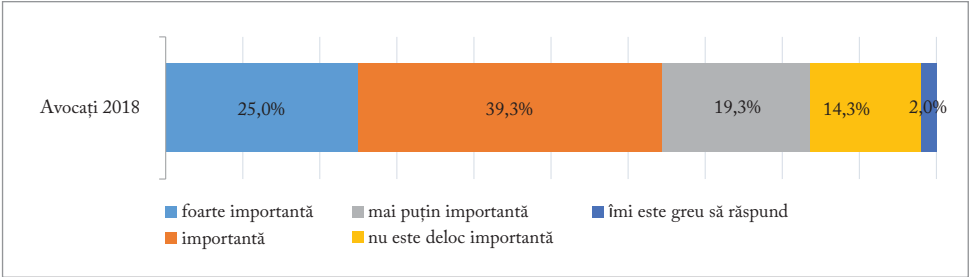
Întrebați despre măsurile luate de CSJ cu privire la uniformizarea practicii judiciare, 44% din respondenți consideră că, începând cu 2012, CSJ a luat suficiente măsuri pentru uniformizarea practicii judiciare, iar 53,7% nu sunt de acord cu această afirmație.

1.14. În ce măsură sunteți de acord cu examinarea recursurilor de către CSJ în lipsa părților (procedura scrisă)?

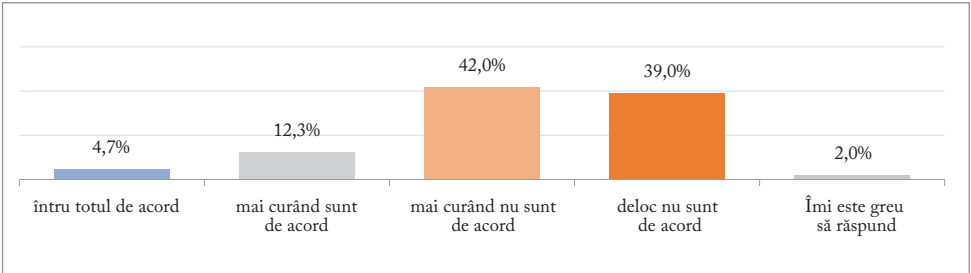
Cât privește examinarea recursurilor de către CSJ în lipsa părților (procedura scrisă), 38% au o părere pozitivă față de această procedură, 13,3% o părere neutră, și 47,4% au o părere negativă.

1.15. În anul 2014, salariile judecătorilor au fost mărite. Cât de importantă este această măsură pentru asigurarea independenței, responsabilității și eficienței sistemului judecătoresc?

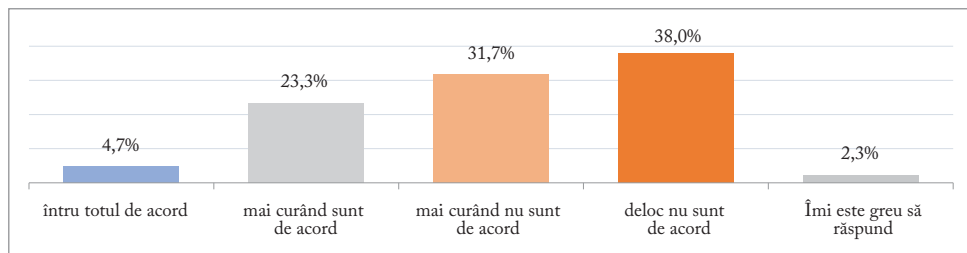
Cât privește mărirea salariilor judecătorilor, 64,3% din avocați consideră că mărirea salariilor judecătorilor în anul 2014 a fost o măsură importantă pentru asigurarea independenței, responsabilității și eficienței sistemului judecătoresc, iar 33,6% nu o consideră o măsură importantă.

1.16. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în 2018, judecătorii din Republica Moldova sunt independenți?

Întrebați dacă sunt de acord cu afirmația că, în 2018, judecătorii din Republica Moldova sunt independenți, doar 17% din respondenți au fost de acord, iar 81% nu au fost de acord.

1.17. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în 2018, judecătorii sunt mai independenți decât erau în 2011?

Comparând percepția cu privire la independența judecătorilor în 2018 cu 2011, doar 28% din avocați consideră că judecătorii în 2018 sunt mai independenți decât erau în 2011, iar 69,7% consideră că nu sunt mai independenți.

În cadrul interviurilor individuale, opiniile avocaților despre independența judecătorilor au fost destul de sumbre, majoritatea avocaților indicând spre lipsa independenței reale a judecătorilor și apariția unui nou fenomen față de anul 2011, și anume frica în rândul judecătorilor. Unii avocați au indicat spre o tendință tot mai accentuată de dominație sau influență nepotrivită din partea procuraturii, trăsătură specifică sistemului juridic sovietic, de care se pare că încă nu s-a debarasat sistemul judecătoresc din Republica Moldova. În acest context, a fost adus exemplul cauzei penale împotriva judecătorului Dorin MUNTEANU, a refuzat solicitarea procurorului de a prelungi detenția în arest a unei persoane. Cauza respectivă și mai mult a întărit frica judecătorilor de a refuza solicitările procurorilor. De asemenea, a fost menționată influența exercitată de anumite persoane influente și legătura mult prea strânsă între justiție și politic, practic dispariția separației puterilor în stat. În acest context, s-a adus ca exemplu cauza judiciară prin care s-au invalidat alegerile locale din municipiul Chișinău din iunie 2018 (invalidarea candidaturii lui Andrei NĂSTASE). Rolul insuficient și mai degrabă negativ al Consiliului Superior al Magistraturii asupra independenței judecătorilor de asemenea a fost menționat, inclusiv componența, modul de funcționare al acestuia și ușurința cu care se dă acordul pentru urmărirea penală a unor judecători și aplicarea selectivă a eliberării din funcție. În același context, au fost menționate cazurile judecătorilor Domnica MANOLE și Gheorghe BĂLAN, care au avut impact negativ asupra independenței întregului sistem judiciar. S-a menționat atât controlul și influențele interne și externe asupra judecătorilor, care afectează grav independența acestora, cât și limitările proprii ale unor judecători (autocenzura în aprecierea unui avocat) care iau anumite decizii din frică să nu deranjeze persoane influente.

„Nu cred că este independentă. Nu cred că judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție sunt independenți. Cazurile recente cu Năstase și alții au arătat acest lucru ... aici toți oamenii care au votat au văzut că de la ei tot s-a furat și pentru toți a fost un semnal de alarmă că și așa poate fi. ... Chiar dacă sunt judecători principali la Curtea Supremă care sunt sunați, chemați undeva, ei resping și se țin cu aberații fiindcă nu o pot zice public. Un singur așa

caz strică totul. Dacă tu ai o sumedenie de judecători foarte buni este suficient așa un caz să rupă încrederea.”

„Politicienii și-au construit un sistem în care ei controlează totul, au oamenii lor și au ieșire la toți judecătorii. Dacă nu, atunci este CSM-ul care de asemenea e al politicianilor. Și atunci judecătorul înțelege că, dacă nu este prietenos, CSM-ul nu îl va apăra. CSM este ca o bâta pentru ei.”

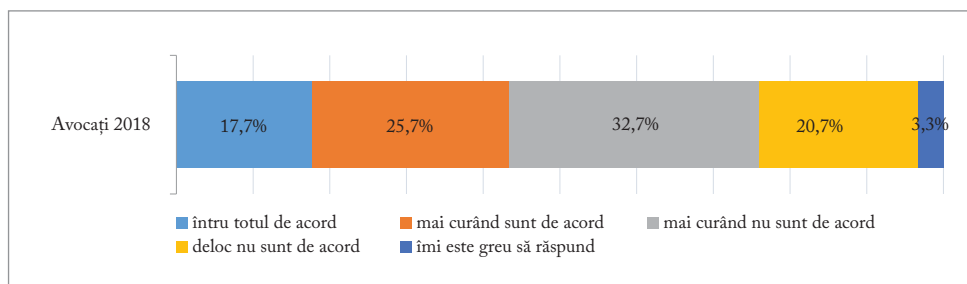
„De procurori ei se tem, de CNA se tem, de SIS se tem, pentru că ei toți într-un moment pot înceta cariera lor. ... La noi politica de stat e astfel că procurorii au mereu dreptate, ceilalți nu au dreptate. Aceasta vine cu istoria, încă din vremea sovietică, la noi istoric s-a format că procurorii au mereu dreptate și tot trebuie să facă procurorul. Oricât de mult se ridică garanția din partea statului în apărării drepturilor, mereu procurorii sunt un pic mai sus decât judecătorii, întotdeauna.”

„Cel mai groaznic în sistemul actual de justiție este că toate organele de drept sunt concentrate în mâna și puterea unui singur om, și anume a unui singur partid. Sunt dosare care sunt vădit la comandă, în care, orice acțiune ar întreprinde avocatul, decizia este așa cum o dorește persoana interesată.”

„Este un sistem controlat pe verticală. De la început am zis că lipsa independenței judecătorilor prin aceasta se înțelege. Lipsa independenței judecătorilor nu înseamnă că fiecare judecător este chemat și întrebat pentru fiecare dosar în parte. Sistemul în ansamblu este direcționat și supus unui control”.

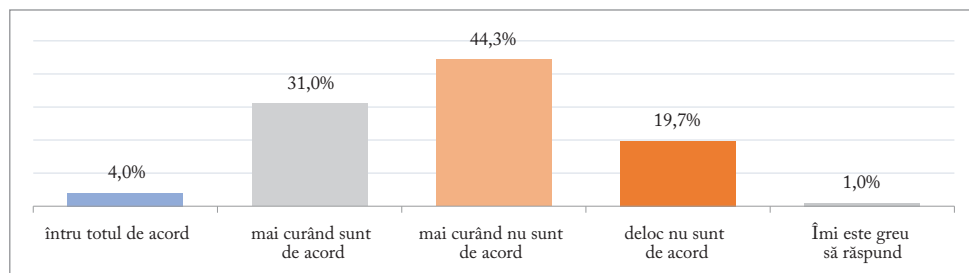
„În anul 2011, a avut loc o schimbare categorică a întregului personal din domeniul de Justiție. Noi avem persoane care, din punctul de vedere al unor examinări tehnice, sunt foarte bune, poate chiar mai bune decât altele, care cunosc legea pe de rost. În schimb sunt educate deja în spiritul spaimei, unde spaima nu este rațională niciodată, și eu nu știu de ce se sperie ei. Sunt o sumedenie de elemente care îi fac pe ei să se sperie.”

1.18. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că reconfirmarea în funcție a judecătorilor, de către Președintele țării, după primii cinci ani de activitate, afectează negativ independența judecătorilor?

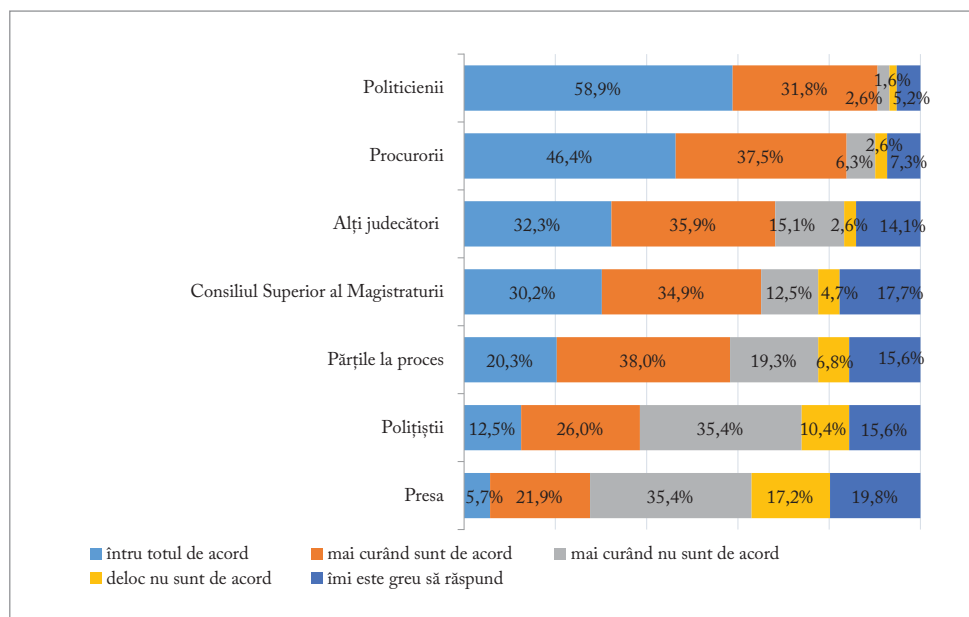
În viziunea a 43,4% din avocați, reconfirmarea în funcție a judecătorilor, de către Președintele țării, după primii cinci ani de activitate, afectează negativ independența judecătorilor, iar 53,4% nu sunt de acord.

1.19. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că soluțiile judecătorilor din Republica Moldova sunt echitabile și adoptate fără influențe din exterior?

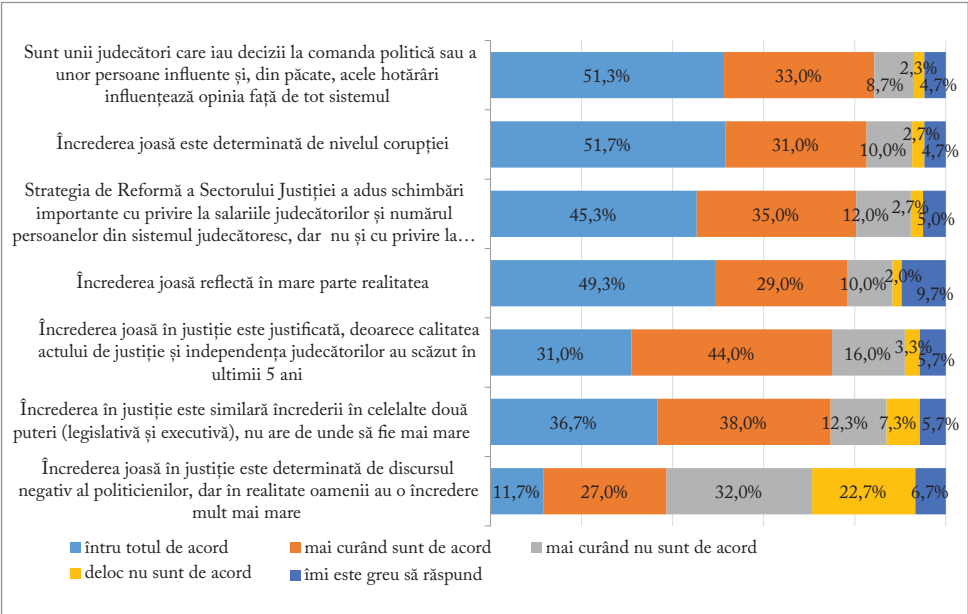
Cât privește soluțiile judecătorilor din Republica Moldova, 35% din avocați le consideră echitabile și adoptate fără influențe din exterior, în timp ce 64% nu sunt de acord cu această afirmație.

Cei care au ales opțiunea *mai curând nu sunt de acord* sau *deloc nu sunt de acord* au fost rugați să aprecieze dacă următorii subiecți influențează soluțiile judecătorilor, oferind următoarele răspunsuri:

Cele 64% de avocați, care consideră că soluțiile judecătorilor din Republica Moldova nu sunt echitabile și nu sunt adoptate fără influențe din exterior, cred că următorii subiecți influențează soluțiile judecătorilor: politicienii (90,7%), procurorii (83,9%), alți judecători (68,2%), CSM (65,1%), părțile la proces (58,3%), polițiștii (38,5%) și presa (27,6%).

1.20. Încrederea în justiție nu a crescut din 2011, chiar dacă a fost implementată Strategia de Reformă a Sectorului Justiției. Cum explicați acest lucru? Vă rugăm să bifați răspunsul cu privire la fiecare din opțiunile de mai jos:

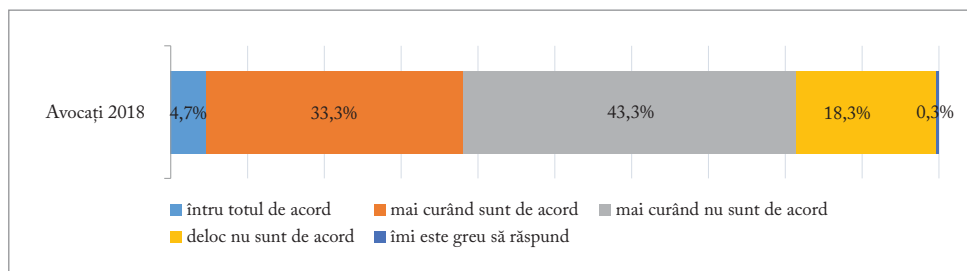
Întrebați cum explică faptul că încrederea în justiție nu a crescut din 2011, chiar dacă a fost implementată Strategia de Reformă a Sectorului Justiției (SRSJ), respondenții au ales următoarele opțiuni, în ordine descrescătoare: sunt unii judecători care iau decizii la comanda politică sau a unor persoane influente și, din păcate, acele hotărâri influențează opinia față de tot sistemul (84,3%); încrederea joasă este determinată de nivelul corupției (82,7%); SRSJ a adus schimbări importante cu privire la salariile judecătorilor și numărul persoanelor din sistemul judecătoresc, dar nu și cu privire la calitatea actului de justiție (80,3%); încrederea joasă reflectă în mare parte realitatea (78,3%); încrederea joasă în justiție este justificată, deoarece calitatea actului de justiție și independența judecătorilor au scăzut în ultimii cinci ani (75%); încrederea în justiție este similară încrederii în celelalte două puteri (legislativă și executivă), nu are de unde să fie mai mare (74,7%); încrederea joasă în justiție este determinată de discursul negativ al politicianilor, dar în realitate oamenii au o încredere mult mai mare (38,7%).

În cadrul interviurilor individuale, avocații au exprimat diferite opinii cu privire la cauzele încrederii scăzute în justiție, destul de asemănătoare cu opțiunile exprimate în sondaj. De asemenea, unii avocați au menționat nevoia de deschidere mai mare a sistemului judecătoresc pentru a crește încrederea în sistemul de justiție și nevoia urgentă de îmbunătățire substanțială a calității actului de justiție.

„Lumea nu numai în justiție nu are încredere. Nu este un raport strict între actul de justiție și percepția oamenilor fiindcă, da, unii sunt dezamăgiți de actul de justiție, dar, în general

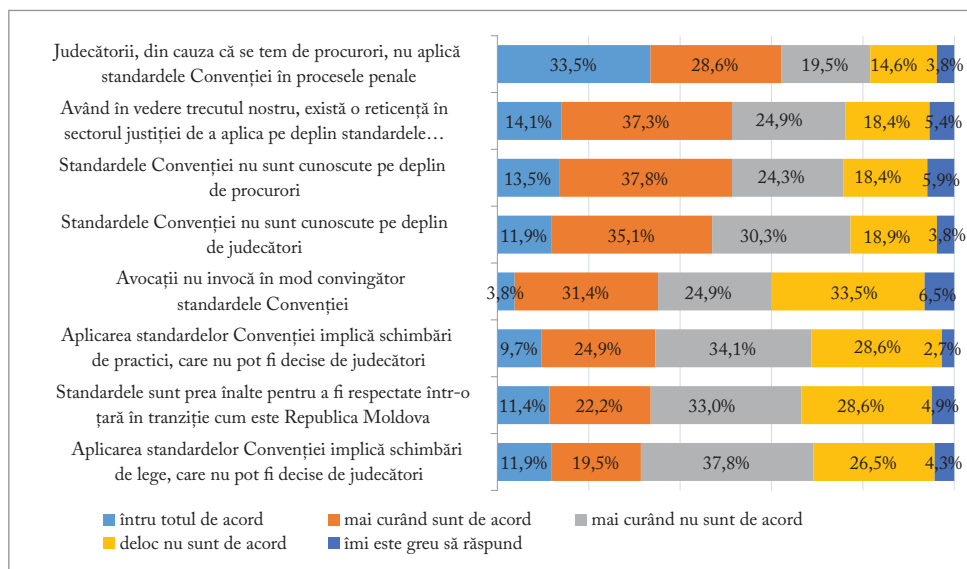
în societate, probabil, este această categorie de oameni, judecători, care au o instituție prea închisă. Ea nu dialoghează deloc cu societatea care nu percepe nici o deschidere din partea acestei instituții. Cred că Consiliul Superior al Magistraturii ar trebui să joace un rol cu adevărat de independență a judecătorilor și, probabil, acest lucru va îmbunătăți cumva actul de justiție. Dar trebuie să fie o deschidere mai largă față de oameni. Oamenii trebuie să perceapă că justiția se face pentru ei. Nu este această percepție deocamdată, din păcate.”

1.21. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova?

La întrebarea dacă sunt de acord cu afirmația că Convenția Europeană pentru Drepturile Omului (CEDO) este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova, 38% au răspuns pozitiv, și 61,6% negativ.

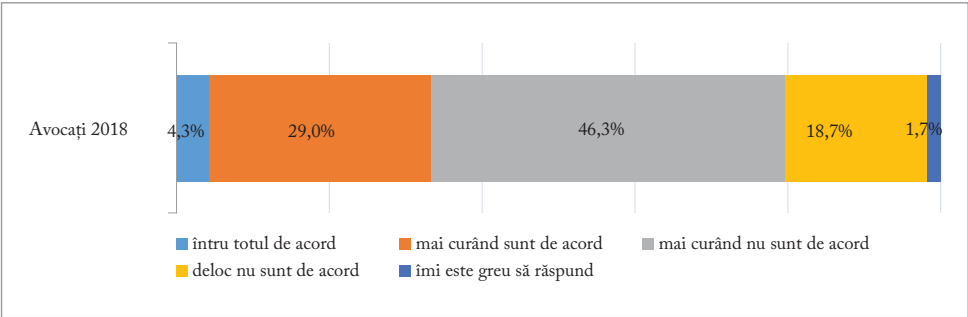
Cei care au ales opțiunea *mai curând nu sunt de acord* sau *deloc nu sunt de acord* au fost rugați să explice de ce consideră că CEDO nu este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova, bifând răspunsul cu privire la fiecare din opțiunile de mai jos:

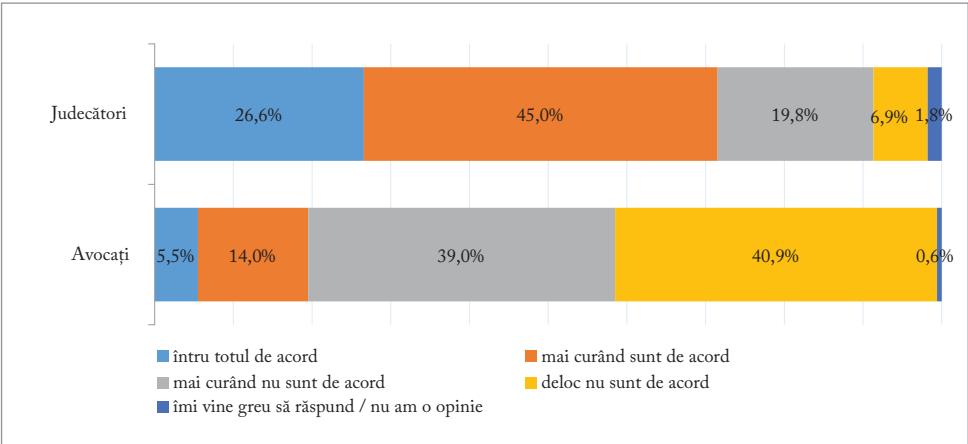
Cele 61,6% din respondenți care consideră că CEDO nu este respectată în sectorul justiției din Republica Moldova au ales următoarele răspunsuri drept cauze ale nerespectării CEDO de sectorul justiției din Republica Moldova: judecătorii, din cauza că se tem de procurori, nu aplică standardele Convenției în procesele penale (62,1%); având în vedere trecutul nostru, există o reticență în sectorul justiției de a aplica pe deplin standardele Convenției (51,4%); standardele Convenției nu sunt cunoscute pe deplin de procurori (51,3%); standardele Convenției nu sunt cunoscute pe deplin de judecători (47%); avocații nu invocă în mod convingător standardele Convenției (35,2%); aplicarea standardelor Convenției implică schimbări de practici, care nu pot fi decise de judecători (34,6%); standardele sunt prea înalte pentru a fi respectate într-o țară în tranziție cum este Republica Moldova (33,6%); aplicarea standardelor Convenției implică schimbări de lege, care nu pot fi decise de judecători (31,4%).

BLOC II: Autoadministrarea sistemului judecătoresc

2.1. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că activitatea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) este transparentă?

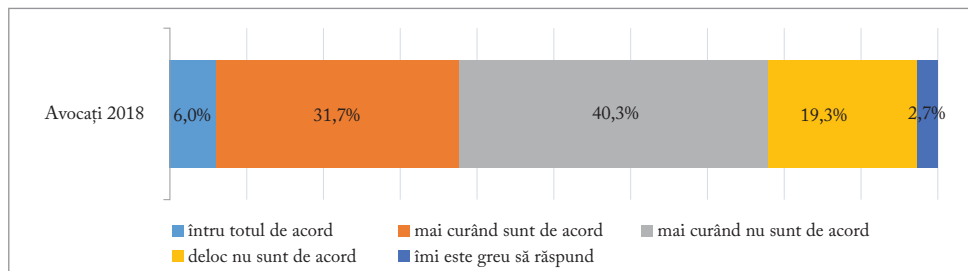

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că activitatea Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) este transparentă?

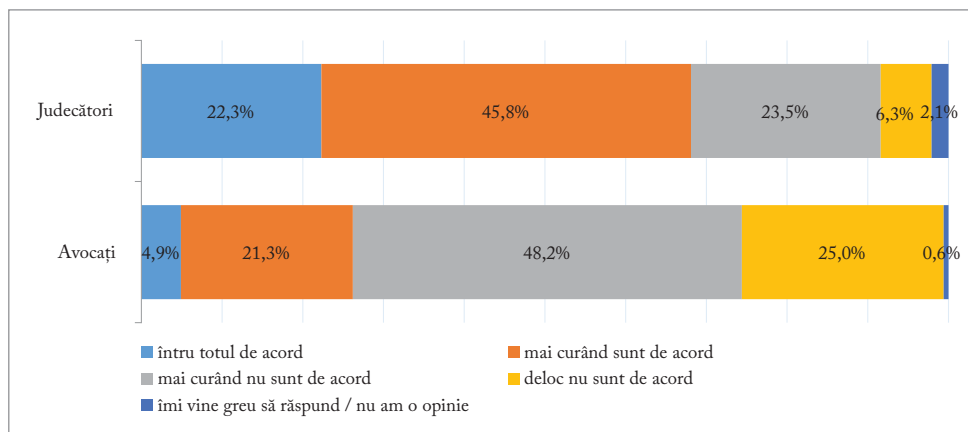

În opinia avocaților, transparența activității CSM rămâne o problemă. În 2018, doar 33,3% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea CSM este transparentă, iar 65% nu au fost de acord. Chiar dacă datele nu înclină spre pozitiv, acestea atestă totuși o creștere a transparenței CSM în percepția avocaților comparativ cu anul 2015, când doar 19,5% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea CSM este transparentă, iar 79,9% nu au fost de acord.

2.2. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate?

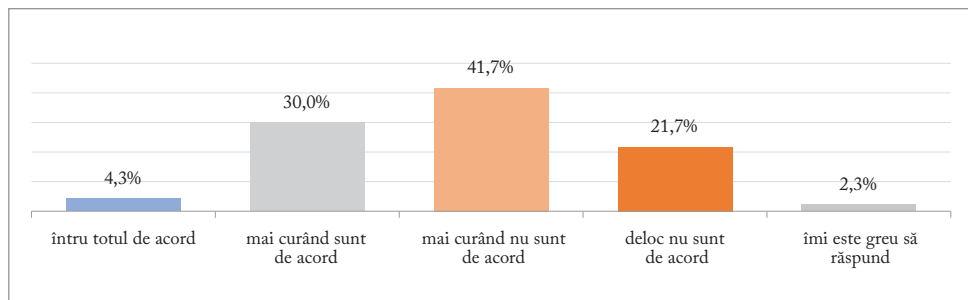

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate și clare?

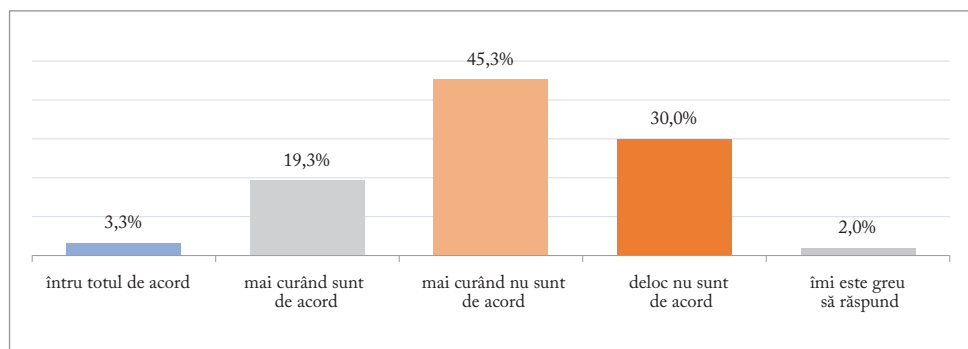
Cât privește motivarea hotărârilor CSM, în 2018, 37,7% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate, și 59,6% nu au fost de acord. În 2015, deși întrebarea a fost formulată un pic diferit, incluzând nu doar motivarea, dar și claritatea hotărârilor, răspunsurile pot fi comparate. Astfel, 26,2% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că hotărârile CSM sunt bine motivate, și 73,2% nu au fost de acord. Se observă o îmbunătățire ușoară a percepției avocaților cu privire la calitatea motivării hotărârilor CSM.

2.3. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că CSM protejează eficient independența judecătorilor?

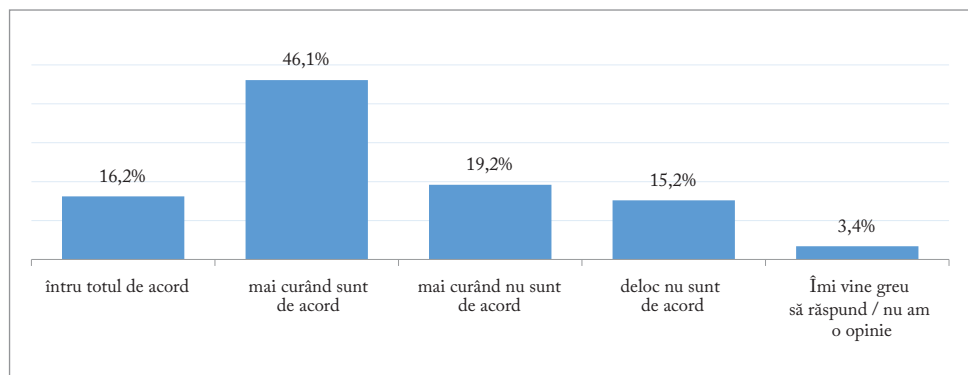

Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că *CSM protejează eficient independența judecătorilor*, 34,3% din avocații respondenți au fost de acord, și 63,4% nu au fost de acord. Acest răspuns sugerează că avocații nu sunt siguri că CSM protejează eficient independența judecătorilor.

2.4. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că selectarea de către CSM a noilor judecători este bazată pe merit, fiind selectați cei mai buni candidați?

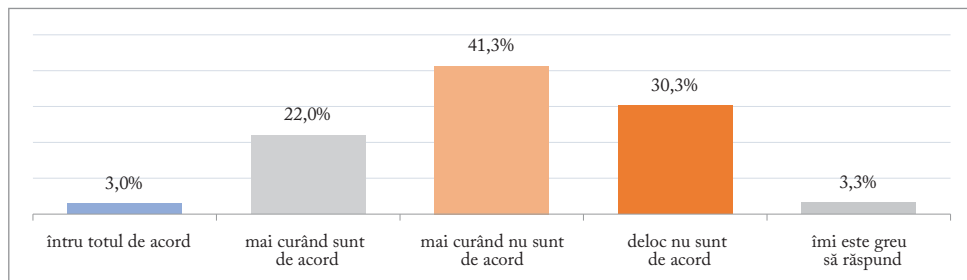

Sondaj 2015 – întrebare adresată judecătorilor: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că mecanismul de numire inițială a judecătorilor în funcție este unul corect și bazat pe merite, fiind selectați cei mai buni candidați?

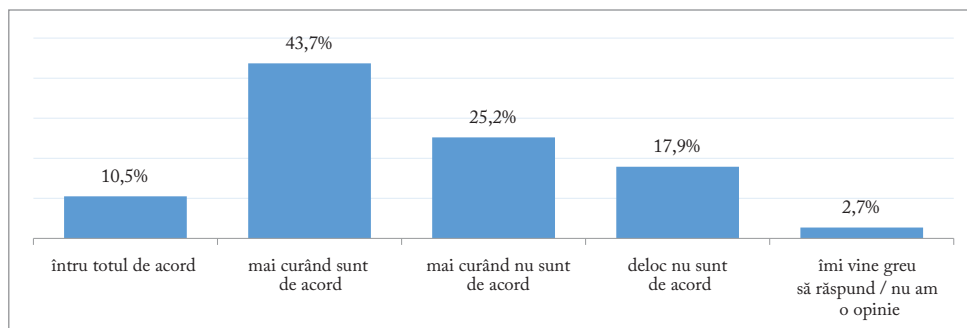

Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că selectarea de către CSM a noilor judecători este bazată pe merit, fiind selectați cei mai buni candidați, doar 22,6% din respondenți au fost de acord și tocmai 75,3% nu au fost de acord. Având în vedere faptul că avocații pot deveni judecători, după studiile la INJ sau în baza experienței, procentul mare al celor care nu cred că sistemul de selectare a judecătorilor este unul bazat pe merit ar trebui să determine CSM să îmbunătățească procedurile. În 2015, doar judecătorilor le-a fost pusă această întrebare și rezultatele în rândul judecătorilor au fost mai bune: 62,3% au susținut că mecanismul de numire inițială a judecătorilor în funcție este unul corect și bazat pe merit, fiind selectați cei mai buni candidați, și 34,4% nu au fost de acord.

2.5. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că promovarea de către CSM a judecătorilor este bazată pe merit, fiind promovați la o instanță superioară cei mai buni judecători?

Sondaj 2015 – întrebare adresată judecătorilor: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că modul de promovare a judecătorilor este unul corect și bazat pe merite, fiind promovați la o instanță superioară cei mai buni judecători?

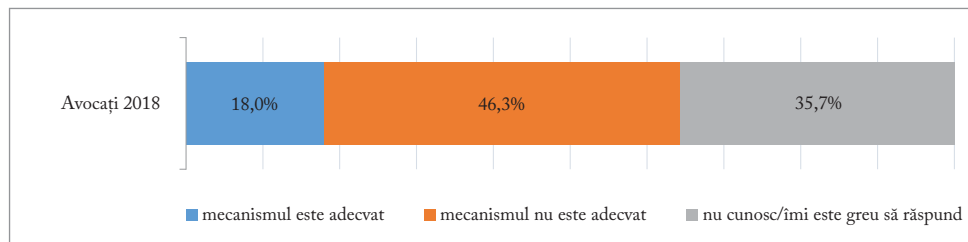
Întrebați în ce măsură sunt de acord cu afirmația că promovarea de către CSM a judecătorilor este bazată pe merit, doar 25% din respondenți au fost de acord și tocmai 71.6% nu au fost de acord. În 2015, doar judecătorilor le-a fost adresată această întrebare și rezultatele au fost un pic mai bune: 54,2% au susținut că modul de promovare a judecătorilor este unul corect și bazat pe merite, și 43,1% nu au fost de acord. Chiar și rezultatele puțin mai bune în rândul judecătorilor comparativ cu avocații atestă o problemă cu privire la corectitudinea modului de promovare a judecătorilor, având în vedere evaluarea negativă a tocmai 43,1% din judecătorii respondenți în 2015 față de 71,6% din avocații respondenți în 2018.

Interviurile calitative au confirmat că punctajul pentru criteriile de evaluare și procedurile netransparente afectează negativ percepția că în funcția de judecător la toate nivelurile sunt promovați candidații doar în bază de merit.

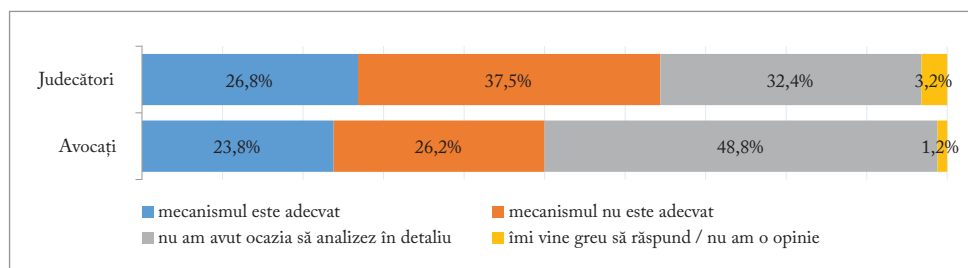
„CSM promovează judecătorii după următoarele criterii – lipsa de caracter, apropierea de cei de la putere și capacitatea de a face ceea ce doresc cei de la putere.”

„Se cunoaște că sunt promovați practic judecătorii care au pile, legături, care sunt convenabili sistemului. Nu există transparență, corectitudine și nimeni nu explică de ce te-ai dus la Comrat – pentru că 1, 2, 3, dar tu ai rămas în Chișinău.”

2.6. Care este opinia Dvs. cu privire la mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor? Vă rugăm să alegeți o singură opțiune:

Sondaj 2015: Care este opinia Dvs. cu privire la mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor introdus prin Legea nr. 178, în vigoare de la 1 ianuarie 2015? Vă rugăm să alegeți o opțiune.

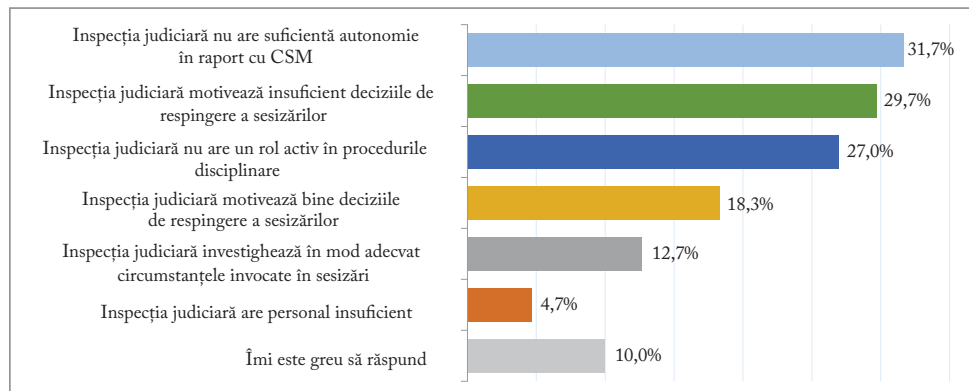

În 2018, 18% din avocații respondenți considerau că mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor este adecvat, destul de apropiat de cele 23,8% care au răspuns similar în 2015. În 2018, 46,3% din avocații respondenți considerau că mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor nu este adecvat, comparativ cu 26,2% în 2015. În același timp, este important de notat că, în 2015, tocmai 48,8% din respondenți au răspuns că nu au avut ocazia să analizeze în detaliu mecanismul, comparativ cu 35,7% din 2018 care nu au răspuns la această întrebare. Evaluarea negativă a mecanismului de către 46,3% de avocați în 2018 și de către 26,2% în 2015, și de 37,5% din judecători în 2015 denotă problematica mecanismului sau cel puțin neclaritatea acestuia. În acest context, par a fi binevenite modificările legislative din iulie 2018 cu privire la sistemul răspunderii disciplinare a judecătorilor, care ar trebui să eficientizeze mecanismul.

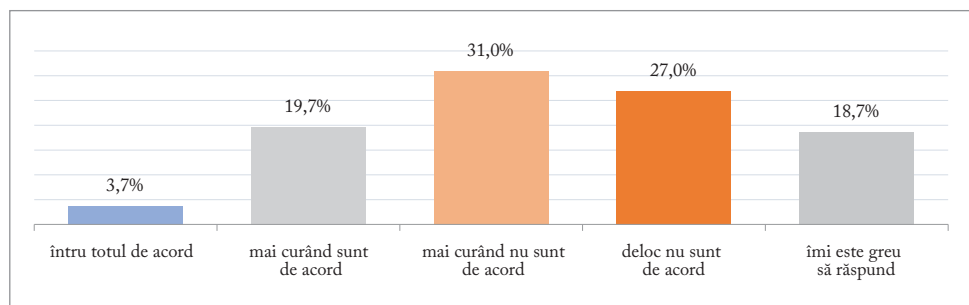
În cadrul interviurilor calitative, avocații au susținut că, deși anterior Colegiul Disciplinar activa liber și încerca să disciplineze judecătorii, în ultimul timp mecanismul răspunderii disciplinare a judecătorilor este selectiv, iar prin acest mecanism judecătorii sunt reduși la tăcere.

„Au fost diferite perioade în care Colegiul Disciplinar a încercat să fie un organ pentru o educare și disciplinare a judecătorilor. După anul 2011, a fost asigurată o libertate acestui colegiu. Acum rămâne o situație în care acest organ este folosit împotriva judecătorilor. Deciziile Colegiului Disciplinar, din păcate, sunt selective. Se încearcă cumva să se motiveze, dar uneori sunt absurde acuzațiile aduse unui judecător, inclusiv privind opinia lui.”

2.7. Care este opinia Dvs. cu privire la activitatea Inspecției Judiciare în cadrul procedurilor disciplinare? (alegeți una sau mai multe opțiuni potrivite de mai jos):

2.8. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că sistemul de admitere la Institutul Național al Justiției (INJ) este echitabil și bazat pe merit, fiind admiși candidații cei mai buni?

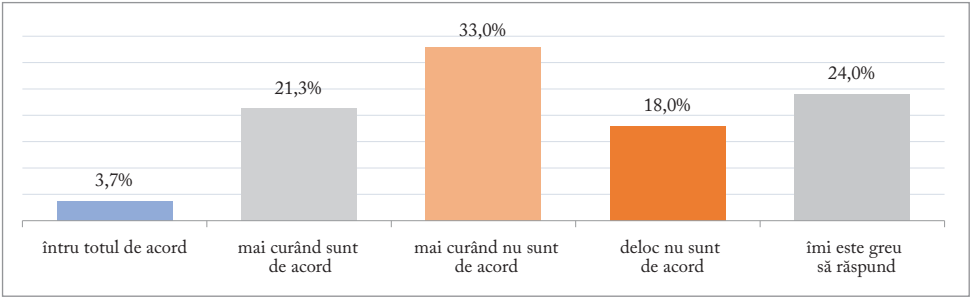
Întrebați dacă sistemul de admitere la Institutul Național al Justiției (INJ) este echitabil și bazat pe merit, doar 23,4% din avocații respondenți au răspuns pozitiv, 58% negativ, și 18,7% nu au oferit un răspuns.

În cadrul interviurilor calitative, avocații au apreciat pozitiv schimbările de la admiterea la INJ, în special excluderea factorului uman prin introducerea sistemului computerizat la examenele de admitere. Un asemenea sistem de evaluare exclude subiectivismul și asigură o încredere mai mare că evaluarea se face în bază de merit. În același timp, unii avocați și-au exprimat îngrijorările cu privire la calitatea formatorilor din cadrul INJ.

„Am cunoscuți care știu cu certitudine că au fost promovați la examen în baza meritelor. Poate au fost printre ei și din cei care s-au bucurat de notorietatea părinților... Pot zice că li se oferă șanse și celor care au capacități intelectuale.”

„Subiectivismul a fost exclus de câțiva ani, de când admiterea se face în baza unor teste computerizate. Știu câțiva specialiști buni care de ceva timp nu mai au cursuri la instruirea inițială pentru judecători și procurori, deși au avut cândva ore la Institut. Au plecat formatori foarte buni de acolo și asta mă pune pe gânduri.”

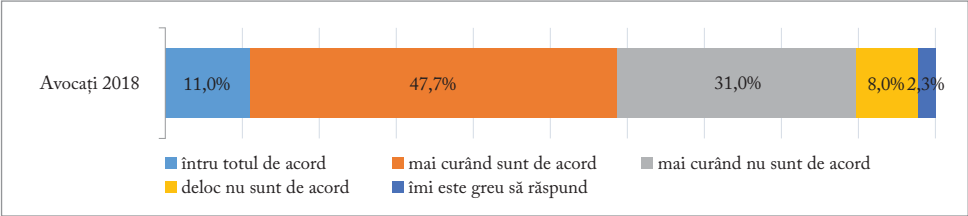
2.9. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că examenele de absolvire a INJ sunt organizate echitabil, bazate pe merit și asigură o evaluare echitabilă a viitorilor judecători?

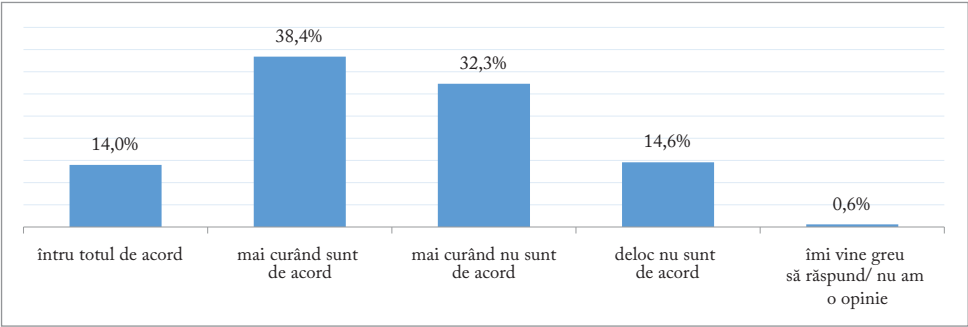
Întrebați dacă examenele de absolvire a INJ sunt organizate echitabil, doar 25% din avocații respondenți au răspuns pozitiv, 51% negativ, și 24% nu au oferit un răspuns. Aceste răspunsuri denotă o încredere redusă a avocaților în procedura de admitere de la INJ.

BLOC III: Autoadministrarea avocaturii

3.1. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, activitatea Consiliului Uniunii Avocaților (UA) este transparentă?

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimele șase luni, activitatea Consiliului Uniunii Avocaților (UA) este transparentă?

În ceea ce privește autoadministrarea avocaturii, în 2018, 58,7% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, activitatea Consiliului Uniunii Avocaților este una transparentă, și 39% nu au fost de acord. Cifrele indică o îmbunătățire ușoară a percepției comparativ cu 2015, când 52,4% au fost de acord, și 46,9% nu au fost de acord.

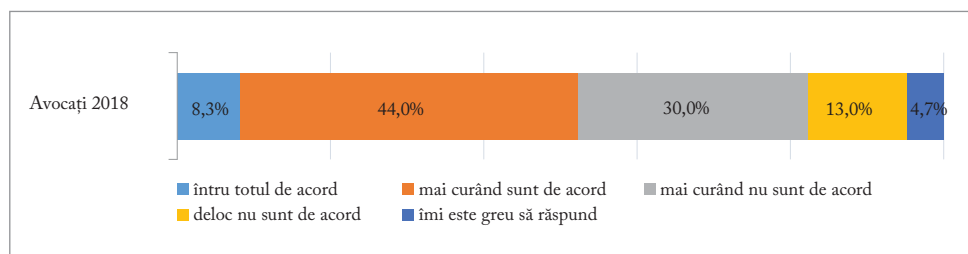
Conform avocaților chestionați în cadrul interviurilor calitative, activitatea Uniunii Avocaților a avut mai multe provocări în ultimii ani și a evidențiat divizarea avocaților în mai multe grupuri de interese. Unele activități, cum ar fi marcarea unor sărbători, în loc să unească corpul de avocați, mai mult îl divizează, în timp ce alți avocați ar prefera investirea banilor Uniunii în instruire. Lipsa unui plan de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare diminuează încrederea unor avocați în faptul că acțiunile importante și necesare avocaturii vor fi implementate cu succes. Alți avocați și-au manifestat dezamăgirea față de lipsa de reacție a Consiliului Uniunii la problemele sistemice în avocatură, cum ar fi rata înaltă a aresturilor din practica Curții de Apel Chișinău sau intimidarea/agresarea avocaților. Asemenea tendințe pot reduce încrederea în avocatură și consolidarea percepției cu privire la lipsa de reprezentativitate în Uniunea Avocaților. Alți avocați au evaluat negativ admiterea în profesie. În opinia unor avocați, profesioniști din alte domenii sunt admiși în avocatură nu în bază de merit, iar pentru unii titlul de doctor în drept este o cale de evitare a examenului de admitere în profesia de avocat.

„Am impresia că în avocatură e un fel de coș de gunoi al justiției: judecători demiși sau demisionați, procurori demiși sau demisionați. Vin în avocatură și încearcă să facă anumite acțiuni, care nu duc la ridicarea prestigiului avocaturii.”

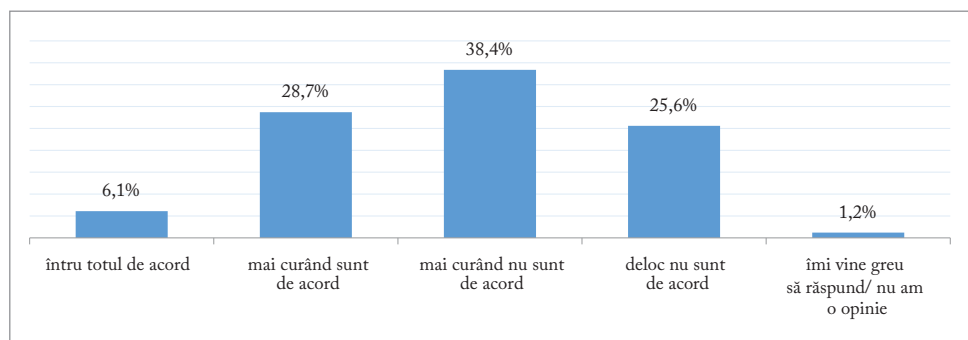
„Uniunea Avocaților trebuie să documenteze problemele cu care se confruntă avocații, spre exemplu, situația când un avocat este înlăturat din proces sau când avocații sunt împiedicați să aibă întreveneri cu clienții din penitenciare.”

„Ceea ce se întâmplă în justiție, se întâmplă inclusiv în avocatură. Suntem participanți activi la actul de justiție. Acest Consiliu nu a asigurat nici până astăzi transparența decizională. Nu mă simt deloc reprezentat. Rolul Uniunii Avocaților este de a stabili liniile roșii în justiție, dar nu de a soluționa chestiuni foarte mici, neimportante și birocratice ale avocaților. Într-o societate normală, unde funcționează regulile democratice, instituția avocaturii are acest rol. La noi ea este inexistentă.”

3.2. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, activitatea Comisiei de licențiere a profesiei de avocat a fost una corectă, fiind selectați cei mai buni candidați?

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimii patru ani, activitatea Comisiei de licențiere a profesiei de avocat a fost una corectă, fiind selectați cei mai buni candidați?

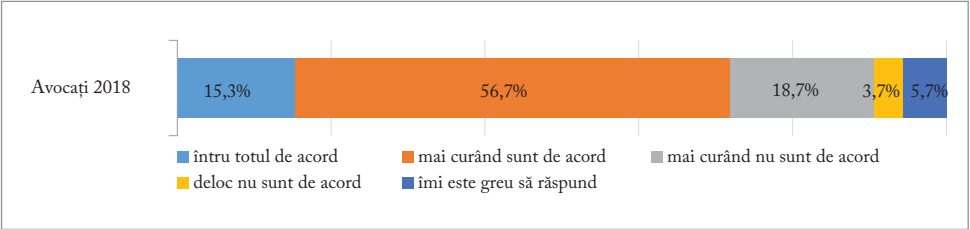
În ceea ce privește activitatea Comisiei de licențiere a profesiei de avocat, 52,3% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că activitatea acestora în ultimii doi ani a fost una corectă, și 43% nu au fost de acord. Aceste cifre indică o îmbunătățire a percepției comparativ cu rezultatele sondajului din 2015, când 34,8% au fost de acord, și 64% nu au fost de acord cu afirmația că activitatea Comisiei de licențiere în ultimii patru ani a fost una corectă.

În cadrul interviurilor individuale calitative, avocații au atras atenția la inexistența unei comisii de contestare a deciziilor Comisiei de licențiere, lipsa unor criterii bazate pe merit și sentimentul că la proba orală membrii Comisiei de licențiere au o discreție prea mare de evaluare a candidaților. Elementele respective întăresc percepția de corupție în procesul de admitere în avocatură.

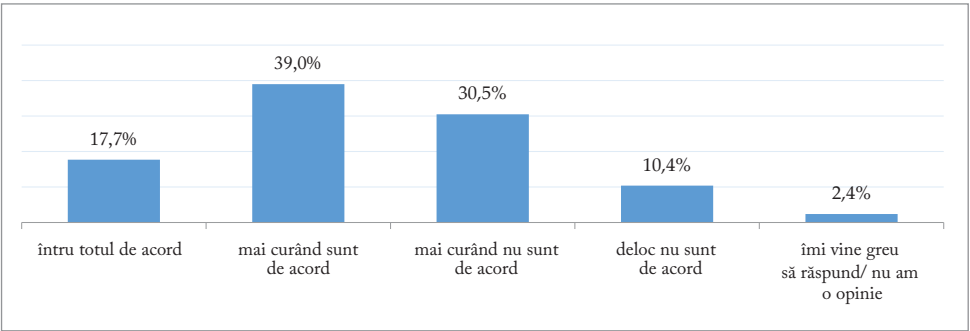
„Am avut o colegă care a făcut stagiul și de trei ori a încercat să susțină examenul de licență și de trei ori a eșuat. După ce a eșuat în avocatură, ea a mers la Institutul Național al Justiției și a susținut examenul de admitere pentru judecători cu cel mai înalt punctaj. Este un pic de neconcordanță – în avocatură a fost respinsă, iar în judecătorie a obținut un punctaj înalt.”

„S-a lucrat foarte mult asupra procesului de admitere în profesia de avocat. Dar, din păcate, nu s-a făcut o reformă profundă. Cândva a fost aleasă o comisie care a încercat să elaboreze niște criterii de admitere foarte clare și riguroase de altfel. Ca ulterior să se renunțe la această reformă de către avocați. Astăzi Comisia de licențiere nu asigură o claritate asupra criteriilor în baza cărora unul este admis, iar altul nu. Cu siguranță sunt subiective. Dacă nu plăci unor membri din Comisie, ești practic respins, este această hotărâre subiectivă a fiecărui membru care are latitudinea și posibilitatea să decidă soarta fiecărui candidat.”

3.3. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, Comisia pentru etică și disciplină a UA a adoptat hotărâri corecte și bine motivate?

Sondaj 2015: În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că, în ultimii patru ani, Comisia pentru etică și disciplină a UA a adoptat hotărâri corecte și bine motivate?

În ceea ce privește activitatea Comisiei pentru etică și disciplină, 72% din avocații respondenți au fost de acord cu afirmația că, în ultimii doi ani, Comisia adoptă hotărâri corecte și bine motivate, și 22,4% nu au fost de acord. Aceste cifre indică o îmbunătățire

a percepției comparativ cu rezultatele sondajului din 2015, când 56,7% au fost de acord, și 40,9% nu au fost de acord cu afirmația că activitatea Comisiei de licențiere în ultimii patru ani a fost una corectă.

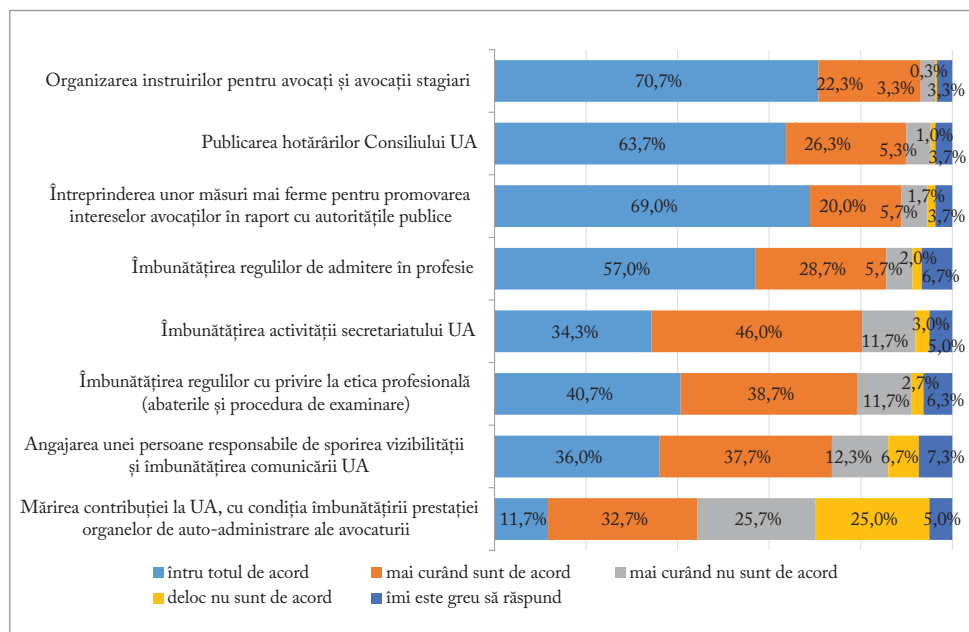
Conform avocaților chestionați în cadrul interviurilor individuale, Comisia pentru etică și disciplină nu se bucură de o mare popularitate în rândul avocaților din pricina complexității și consecințelor hotărârilor acesteia, din care cauză nu există un mare interes în rândul avocaților de a fi membri ai respectivei Comisii. O problemă importantă pare a fi lipsa unei metodologii clare de aplicare a sancțiunilor avocaților. Adoptarea unor sancțiuni disciplinare în cazurile de rezonanță a fost salutăată de unii avocați pentru a da semnal clar altor avocați cu privire la calitatea serviciilor prestate. S-a afirmat că sunt cazuri în care nu este clară aplicarea unor sancțiuni mai blânde sau mai severe în privința avocaților.

„Comisia pentru etică și disciplină este o comisie nepopulară, foarte puțini doresc să facă parte din ea, mai mulți vor să ajungă în Comisia de licențiere.”

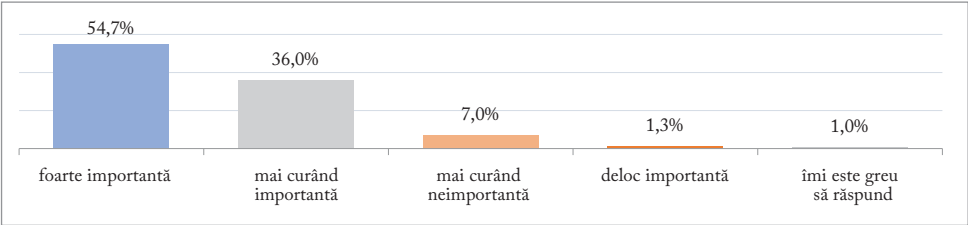
„În cazul Brăguță, avocatul desemnat din oficiu, care nu și-a executat bine atribuțiile, a rămas fără licență. Ar trebui mai multe asemenea decizii, pentru ca avocații să se gândească foarte bine când se implică în apărarea unui client, dar să-și asume și riscurile, evident.”

„Comisia pentru etică și disciplină încearcă să-și motiveze hotărârile, dar cel puțin ei caută să găsească acel mic echilibru în societate. Noi nu facem nicio diferențiere dintre pedeapsa cu mustrare sau atenționare a unui avocat și lipsirea de licență în cazuri aproape similare.”

3.4. Vă rugăm să indicați opinia Dvs. cu privire la faptul dacă următoarele măsuri ar putea îmbunătăți activitatea UA. Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

3.5. Cât de importantă pentru Dumneavoastră este instruirea organizată de către Uniunea Avocaților?

Instruirea organizată de Uniunea Avocaților are un rol important în activitatea avocaților fiind apreciată ca importantă sau foarte importantă de tocmai 90,7% din respondenții avocați. Mai detaliat, 54,7% din respondenți au apreciat instruirea organizată de Uniunea Avocaților ca fiind foarte importantă, 36% mai curând importantă, doar 7% mai curând neimportantă, și 1,3% deloc importantă.

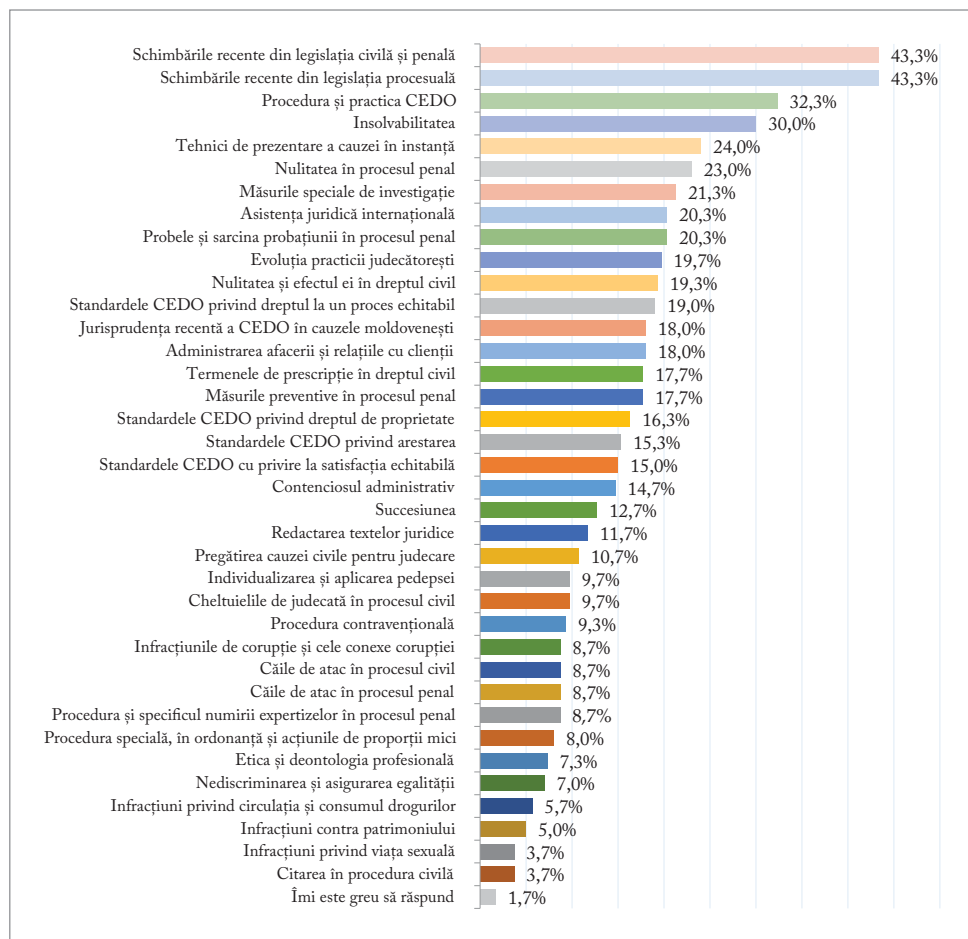
Practic, toți avocații chestionați în cadrul interviurilor individuale au remarcat succesul domeniului de instruire pentru avocați al Uniunii Avocaților. În opinia unora, acesta pare a fi principalul domeniu de succes prin care s-a remarcat în ultimul timp avocatura. Avocații au recomandat consolidarea instruirii avocaților în alte regiuni ale țării decât în Chișinău, organizarea instruirilor mixte cu avocați, judecători și procurori, instituționalizarea curriculum-ului de instruire, evaluarea după fiecare instruire și diversificarea tematicilor de instruire.

„Am început în ultimii doi ani de zile să facem instruirii, ceea ce nu am făcut niciodată... Anterior nu erau organizate instruirii în teritoriu. Sper ca acest aspect să fie luat în considerare de Centrul de instruire.”

„Văd instruirea acum ca unul din cele mai eficiente domenii de activitate ale Uniunii Avocaților. Instruirile care s-au desfășurat au fost realizate fără chestionarea avocaților privitor la necesitățile lor. Aș dori ca instruirea avocaților să se organizeze împreună cu judecători și procurori, să fie mixtă. Este greu să convingi CSM că procurorii și judecătorii trebuie să meargă la instruirile avocaților. O soluție ar fi ca INJ să colaboreze mai intens cu Uniunea Avocaților.”

„Trebuie să fim motivați să participăm la instruirii, cu certificate de participare și de absolvire a acestor cursuri. Trebuie să fie și o evaluare, nu pur și simplu că am figurat în lista de participanți. În baza acestor certificate, să obținem posibilitatea de a încheia contracte cu Consiliul pentru Asistența Juridică Garantată de Stat, ca avocat specializat pe anumite domenii.”

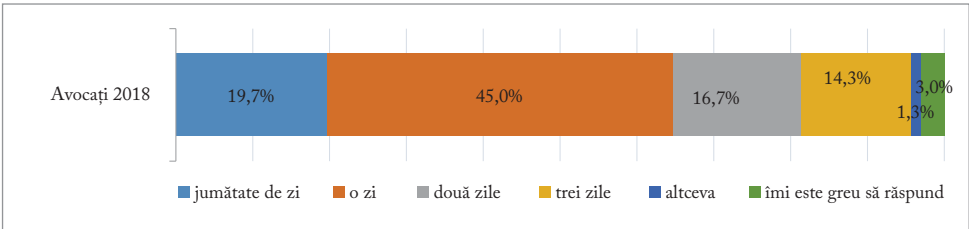
3.6. În ce domenii ați dori să fiți instruiți în mod prioritar de către Uniunea Avocaților? (selectați cel mult cinci domenii)

În ceea ce privește domeniile de instruire, următoarele cinci domenii au fost selectate de cei mai mulți respondenți: schimbările recente din legislația civilă, penală și procesuală, procedura și practica CEDO, insolvabilitatea și tehnici de prezentare a cauzei în instanță.

Avocații chestionați în cadrul interviurilor calitative au formulat următoarele tematici de instruire: nulitatea actelor procedurale, inadmisibilitatea probelor, consecințele violării drepturilor și libertăților fundamentale, expertiza judiciară, asistența juridică internațională, extradări, actele procurorilor, contabilitatea pentru avocați, modificările la Codul Civil, activitatea Curții Constituționale, tactica apărării, situația unui conflict de competență, practica Curții Europene pentru Drepturile Omului, anumite expertize judiciare (criminalistică, ADN, medico-legale ș.a.), infrațiunile motivate de ură și prejudecată. Totodată, avocații optează chiar și pentru achitarea unor taxe pentru instruire, doar pentru a asigura o calitate mai înaltă a instruirilor.

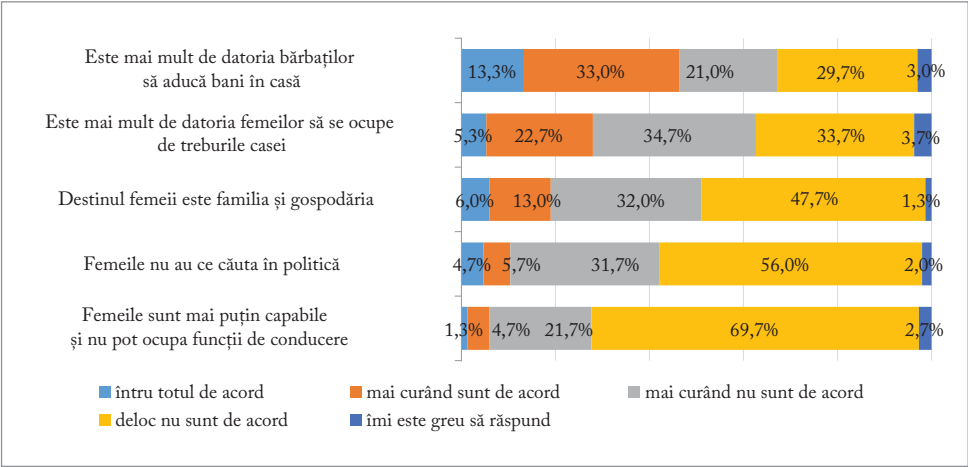
3.7. Cât ar trebui să dureze în mod obișnuit un seminar de instruire organizat de Uniunea Avocaților?

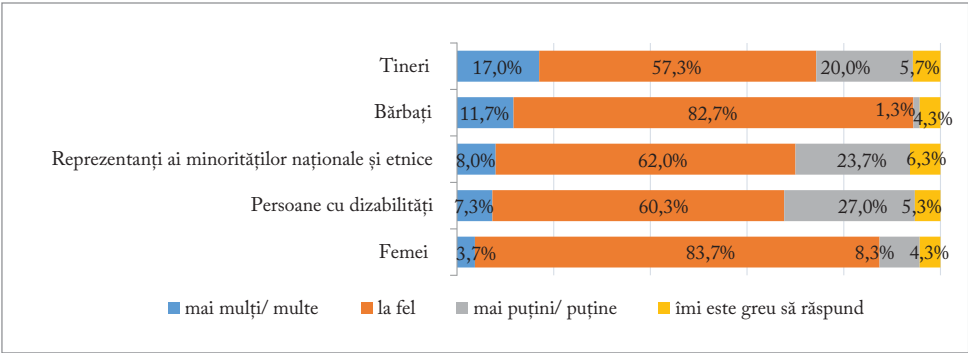
Cei mai mulți avocați, 45% din respondenți, au optat pentru organizarea instruirilor pentru avocați cu o durată de o zi, 19,7% au optat pentru jumătate de zi, 16,7% pentru două zile, și 14,3% pentru trei zile.

BLOC IV: Egalitatea de gen⁶

4.1. În ce măsură sunteți de acord cu următoarele afirmații? Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

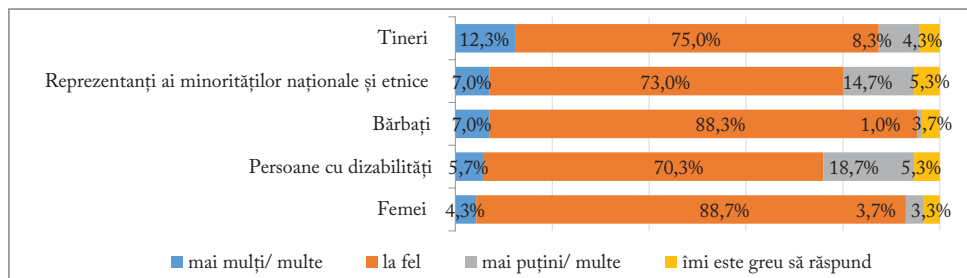

4.2. Credeți că sistemul judecătoresc are nevoie de mai mulți/ multe, la fel sau mai puțini/ puține: Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

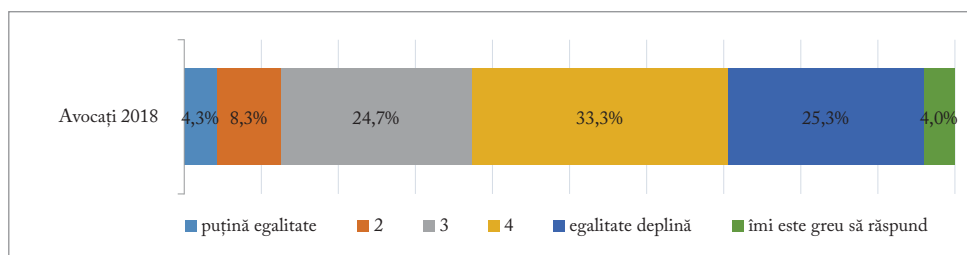

⁶ Blocul cu întrebări legate de Egalitatea de gen a fost introdus prima dată în sondajul din 2018, având în vedere obiectivul CRJM de a contribui la asigurarea egalității de gen în sectorul justiției. Întrebările și răspunsurile sunt prezentate fără generalizări, pentru oricine interesat mai profund de subiect. Informația obținută din sondaj și prin alte metode de cercetare va fi utilizată de CRJM pentru formularea propunerilor pentru asigurarea egalității de gen în sectorul justiției.

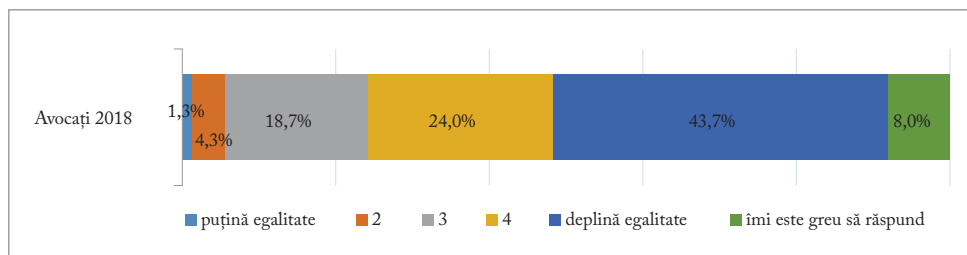
4.3. Credeți că avocatura are nevoie de mai mulți/ multe, la fel sau mai puțini/ multe:
Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

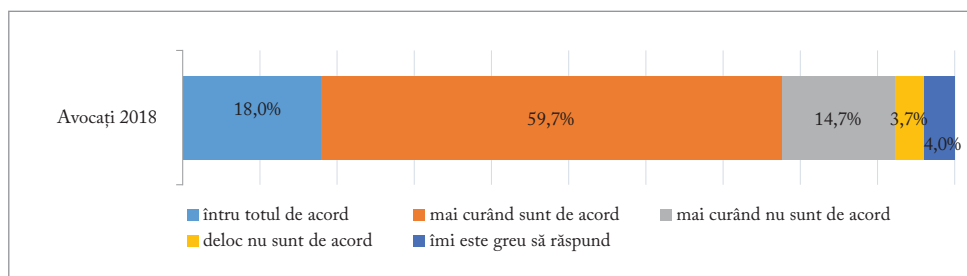
4.4. Cum apreciați nivelul egalității de gen în Republica Moldova? Apreciați cu o notă de la 1 la 5 unde 1 înseamnă puțină egalitate, iar 5 - egalitate deplină.

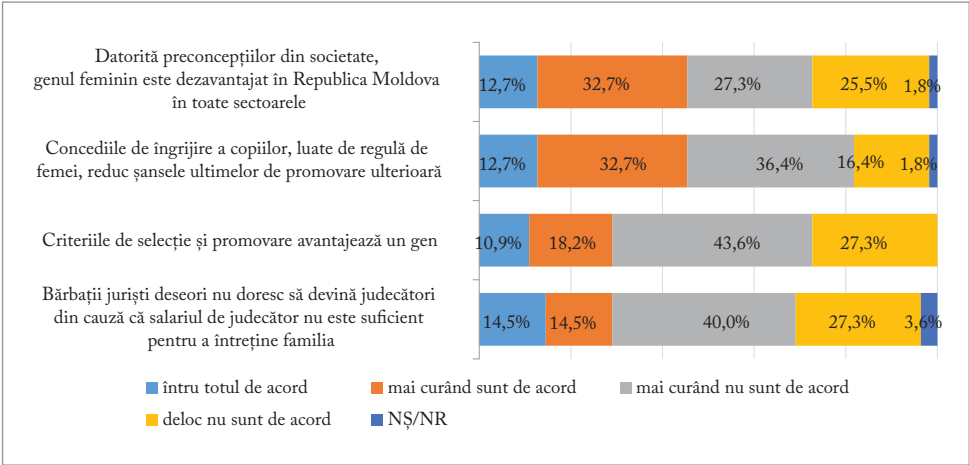
4.5. Cum apreciați nivelul egalității de gen în sistemul judecătoresc (existența oportunităților egale atât pentru femei, cât și pentru bărbați). Apreciați cu o notă de la 1 la 5 unde 1 înseamnă puțină egalitate, iar 5 - egalitate deplină.

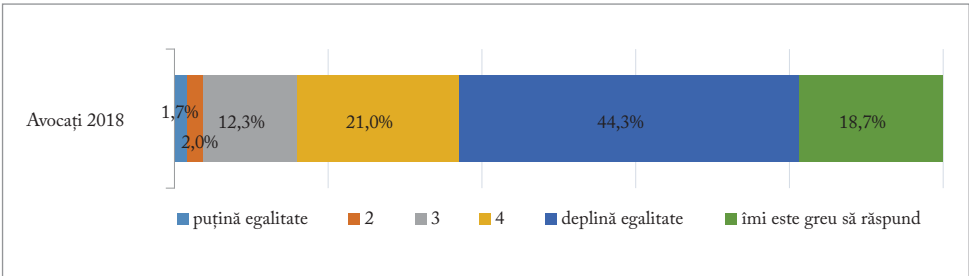
4.6. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că sistemul de instruire, selecție, promovare în funcție și retribuire a judecătorilor asigură egalitatea de gen în sistemul judecătoresc?

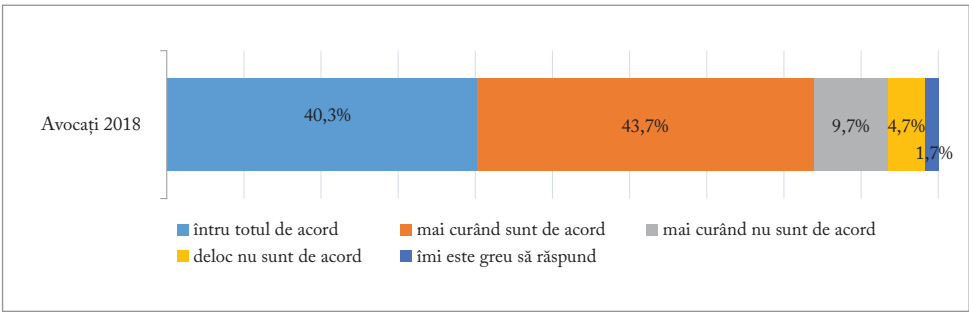
De ce considerați că sistemul de instruire, selecție, promovare în funcție și retribuire a judecătorilor NU asigură egalitatea de gen în sistemul judecătoresc?

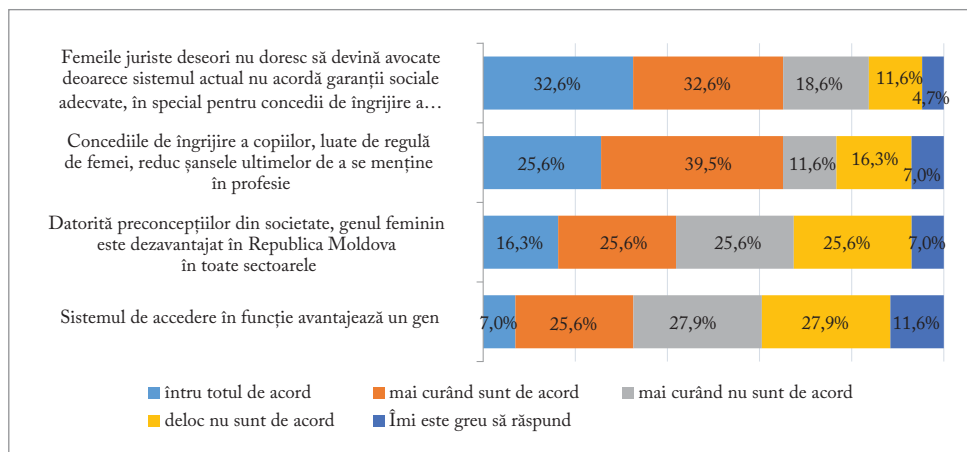
4.7. Cum apreciați nivelul egalității de gen în avocatură (existența oportunităților egale atât pentru femei, cât și pentru bărbați). Apreciați cu o notă de la 1 la 5 unde 1 înseamnă puțină egalitate, iar 5 - egalitate deplină.

4.8. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că sistemul de accedere în funcție și organizarea activității de avocat asigură egalitatea de gen în avocatură?

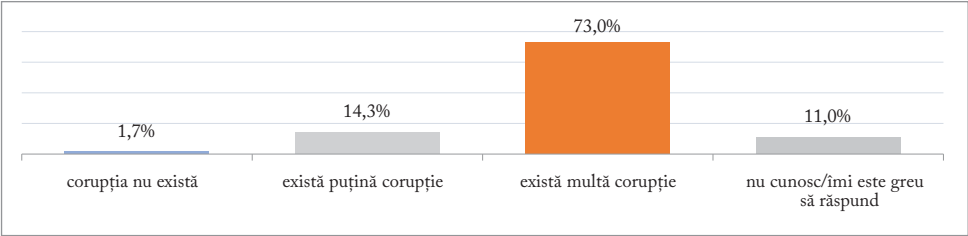

De ce considerați că sistemul de accedere în funcție și organizarea activității de avocat NU asigură egalitatea de gen în avocatură? Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

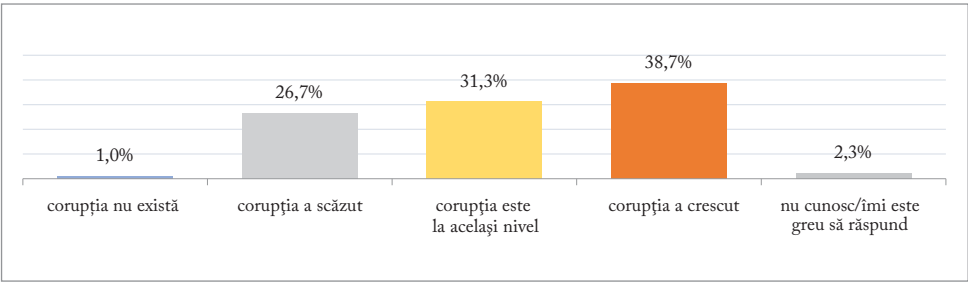
BLOC V: Percepții cu privire la corupția în sectorul justiției

5.1. Care este percepția Dvs. cu privire la nivelul corupției din țară?

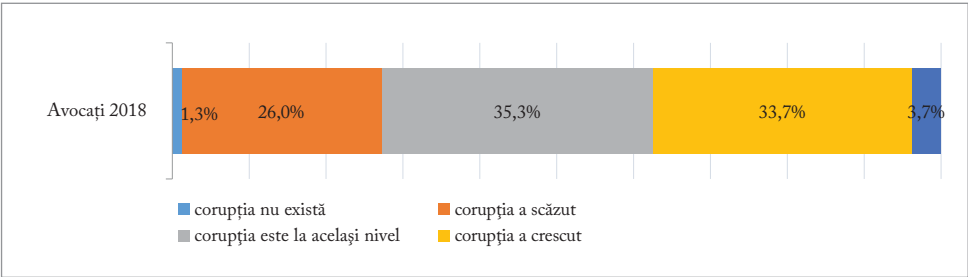
Întrebați despre percepția lor cu privire la nivelul corupției din țară, 73% din avocații respondenți au răspuns că există multă corupție, 14,3% că există puțină corupție, 1,7% că nu există corupție, și 11% nu au oferit un răspuns.

5.2. Care este opinia Dvs. despre evoluția fenomenului corupției din țară din 2011 până în prezent?

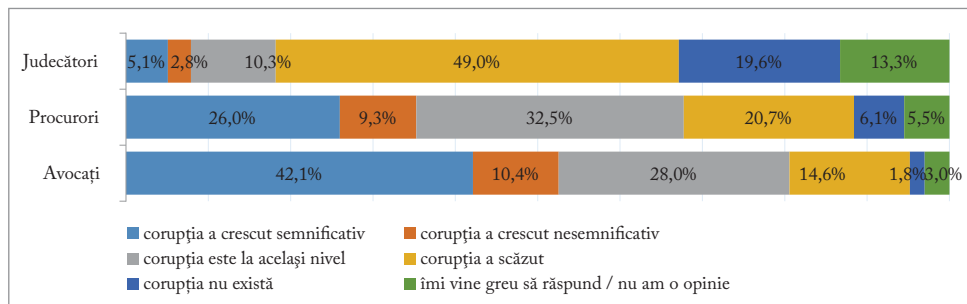

În ce privește evoluția fenomenului corupției din țară din 2011 până în prezent, 26,7% din respondenți au răspuns că a scăzut corupția, 31,3% - este la același nivel, 38,7% - a crescut. Aceste răspunsuri confirmă percepția generală în rândul populației cu privire la faptul că, corupția este larg răspândită în Moldova și că tendințele în acest domeniu nu sunt îmbucurătoare.

5.3. Care este opinia Dvs. despre evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție) din 2011 până în prezent?

Sondaj 2015: Care este opinia Dvs. despre evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției din 2011 până în prezent?

În ce privește evoluția fenomenului corupției în sectorul justiției din 2011 până în prezent, 26% din respondenți au răspuns că a scăzut corupția (sondajul din 2015: 14,6%), 35,3% - este la același nivel (sondajul din 2015: 28%), 33,7% - a crescut (sondajul din 2015: 52,5%). Răspunsurile la această întrebare indică o paralelă puternică între nivelul corupției din țară și nivelul corupției din sectorul justiției.

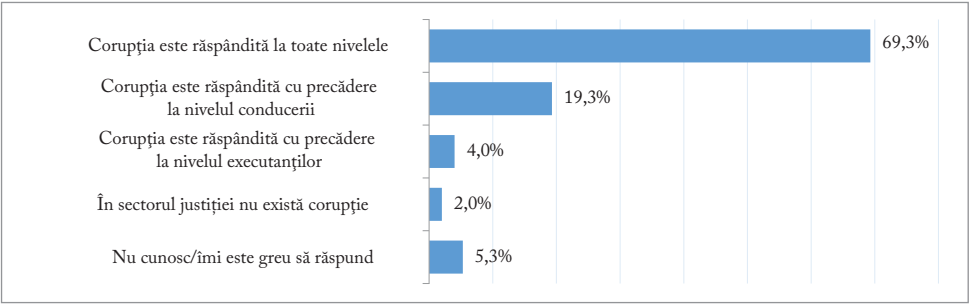
În cadrul interviurilor individuale, avocații au susținut că în sectorul justiției corupția nu se manifestă atât de mult prin dare-luare de mită, cât mai degrabă prin diverse forme de intimidări și favoruri. Justițiabilii tind să dea mită chiar și atunci când au dreptate pentru ca să se asigure de hotărârea judecătorească în favoarea lor. Avocații, de asemenea, au menționat reticența judecătorilor de a achita persoanele ajunse în fața lor, chiar când acestea sunt nevinovate, de frică să nu fie învinuiți de corupție sau alte motive. Ei au recomandat dezvoltarea cunoștințelor societății despre prezumția de nevinovăție și încurajarea judecătorilor care emit sentințe de achitare.

„Situția a regresat. Dacă până acum se rezolvau unele probleme cu bani, acum e mai grav. Unele probleme se rezolvă fără bani, dar cu frica băgată în oameni.”

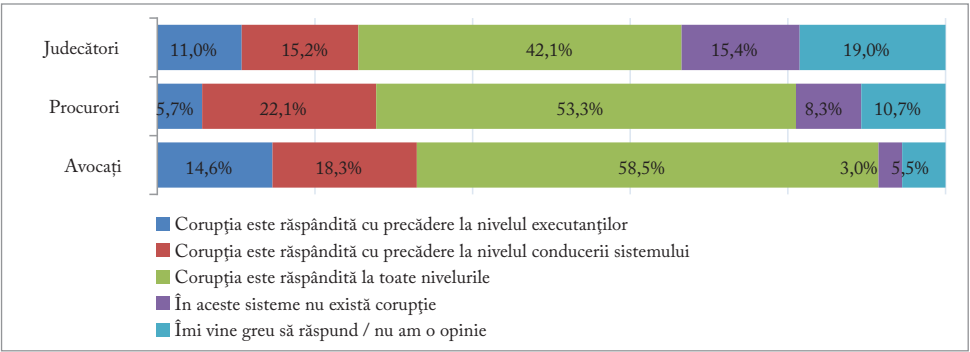
„Sunt dosare care stau la evidență și la control. Și eu știu că oamenii din sistemul de justiție raportează astfel de cazuri pe anumite dosare, ei practic uneori nici nu știu cui raportează. Pur și simplu, li se cere să raporteze.”

„Toți judecătorii știu că pot fi demisi sau poate fi refuzată demiterea lor. Mă refer aici inclusiv la pârgbiile pe care le are Consiliul Superior al Magistraturii, instituție care ar putea influența cumva activitatea judecătorilor. Una din acțiunile noastre ca avocați este să putem curăța aceste probleme inclusiv din instituția avocaturii. Trebuie să excludem toate persoanele care dezintegrează breasla prin participarea la asemenea acte. Dar este un nucleu creat între cei trei actori – procuratură, magistratură și avocatură, care este foarte dur. În mediul profesional el este foarte bine cunoscut. Din păcate, oamenii sunt nevoiți să plătească pentru a li se face dreptate. Aceasta demonstrează faptul că interesul personal pentru ceea ce vrea omul să obțină prin actul de justiție prevalează față de orice. Acum cu siguranță se creează și niște condiții pentru a înțelege că s-ar putea să nu obții justiție, chiar dacă se știe că nu ești atât de vinovat. Neîncrederea în justiție obligă oamenii să se asigure prin anumite soluții ilegale.”

5.4. Care este percepția Dvs. cu privire la nivelul corupției în prezent în sectorul justiției (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție)?

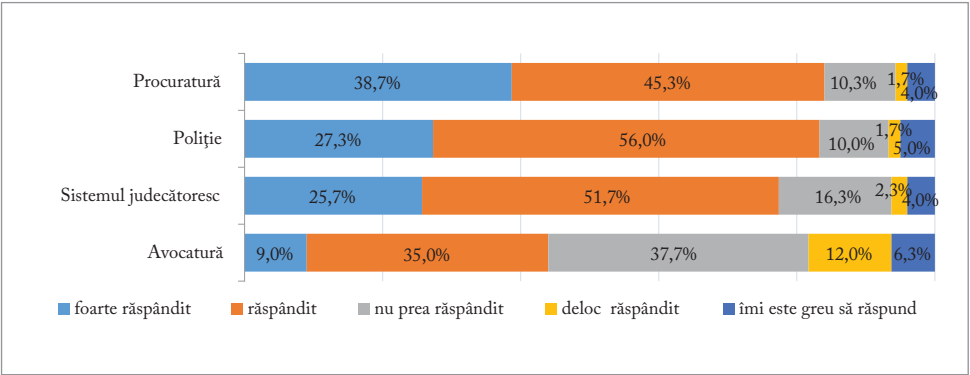

Sondaj 2015: Care este percepția Dvs. cu privire la corupția în sectorul justiției (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție)?

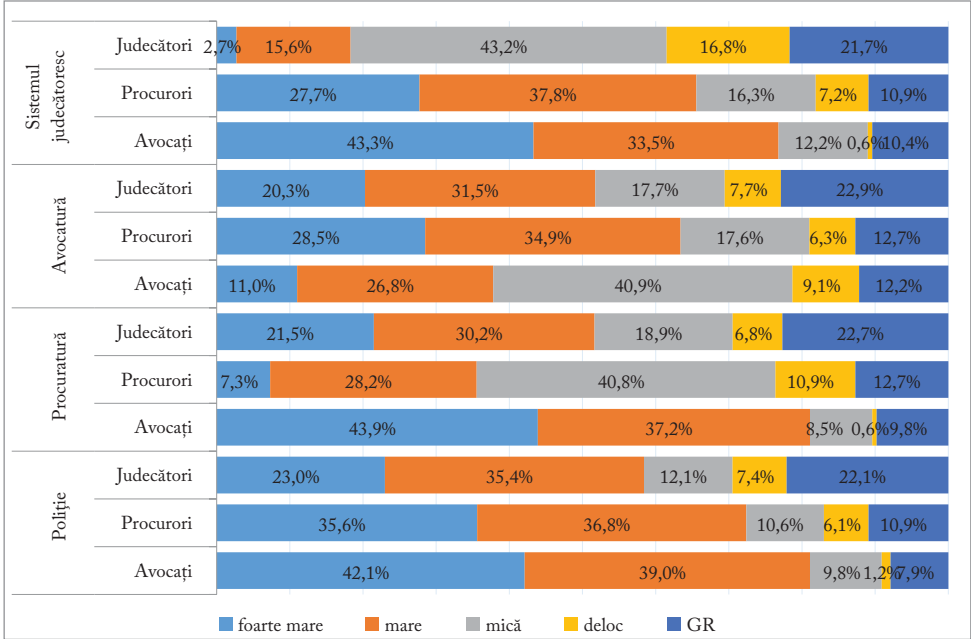

Întrebați despre percepția cu privire la nivelul corupției în prezent în sectorul justiției (sistemul judiciar, procuratură, avocatură, poliție), în 2018, 69,3% din avocații chestionați au răspuns că corupția este răspândită la toate nivelurile, iar 19,3% consideră că aceasta este răspândită cu precădere la nivelul conducerii. Datele sunt comparabile cu cele din 2015.

5.5. În ce măsură considerați că fenomenul corupției este răspândit în următoarele structuri?

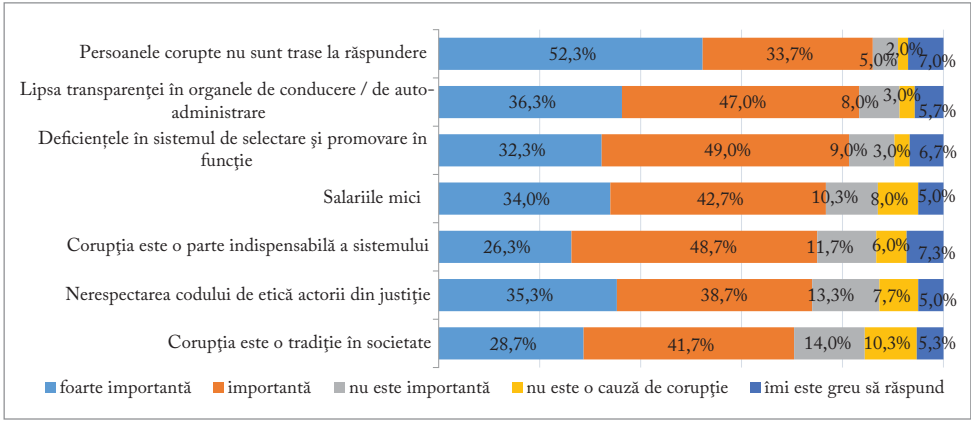

Sondaj 2015:

Întrebați dacă consideră că corupția este răspândită în cele patru structuri ale sectorului justiției, în 2018, avocații au dat următoarele răspunsuri: 84% consideră că corupția este răspândită în procuratură și doar 12% consideră că nu este răspândită; 83,3% – este răspândită în poliție și doar 11,7% nu cred că este răspândită; 77,4% - corupția este răspândită în sistemul judecătoresc și doar 18,6% nu cred acest lucru; 44% cred că corupția este răspândită în avocatură, și 49,7% nu sunt de acord. Rezultatele din 2018 sunt comparabile cu cele din 2015.

5.6. În opinia Dvs., cât de importante sunt următoarele cauze în răspândirea corupției în sectorul justiției? Vă rugăm să bifați răspunsul Dvs. pentru fiecare opțiune de mai jos:

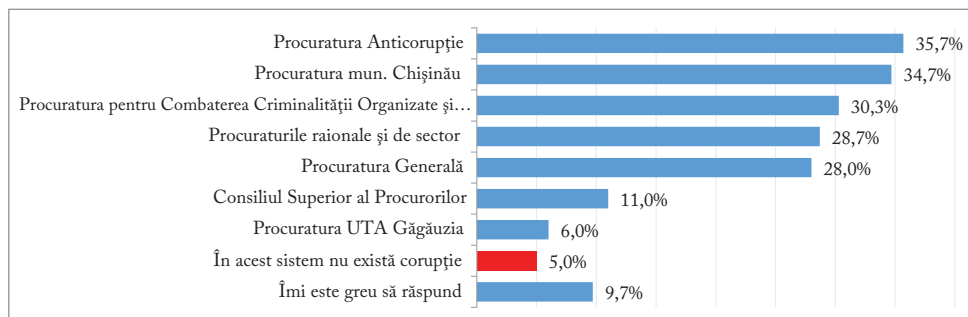
Întrebați despre importanța diferitor cauze în răspândirea corupției în sectorul justiției, avocații au răspuns următoarele: 86% consideră lipsa tragerii la răspundere a persoanelor corupte ca fiind o cauză importantă în răspândirea corupției, 83,3% - lipsa transparenței organelor de conducere/de autoadministrare; 81,3% - deficiențele în sistemul de selectare și promovare în funcție; 76,7% - salariile mici; 75% - corupția este o parte indispensabilă a sistemului; 74% - nerespectarea Codului de etică de către actorii din justiție; 70,4% - corupția este o tradiție în societate.

În cadrul interviurilor calitative, avocații au menționat impunitatea pentru faptele de corupție și altele conexe acesteia ca fiind principala cauză de răspândire a corupției în sistemul judecătoresc și alte structuri ale sistemului justiției. Unii avocați au recomandat inițierea unei reforme radicale ample cu măsuri categorice. Aspectul principal al unei asemenea reforme l-ar constitui asigurarea independenței și integrității judecătorilor, experiența acestora fiind secundară. De asemenea, avocații au menționat necesitatea schimbării mentalității și a asigurării integrității prin soluționarea problemei judecătorilor care duc un mod de viață luxos, evident mult peste veniturile legale. S-a atras atenția și la necesitatea verificării integrității judecătorilor încă de la admiterea la Institutul Național al Justiției, aducându-se ca exemple cazurile unor audienți care, la o vârstă tânără, fără experiență de muncă ce le-ar fi permis venituri legale substanțiale, duc un mod de viață ce ridică mari întrebări cu privire la integritatea lor.

„Nu va fi schimbată situația în justiție prin schimbări timide sau schimbări legislative, sau de organizare a instanțelor de judecată. Noi vom avea nevoie treptat de o schimbare integrală. Noi avem nevoie de măsuri categorice. Sunt câțiva judecători despre care putem vorbi ca despre niște oameni de valoare, cu libertate și independență în decizii. Intrarea tinerilor în sistemul judecătoresc este importantă, ar trebui să fie utilă, dar este foarte timidă. Celor tineri probabil că li se arată din deget și nu au independența care se impune. Da, lipsa de experiență poate nu este lucrul cel mai grav. Dar cea mai importantă este independența. În sistemul judecătoresc au intrat foști polițiști, foști procurori și alții. Ei s-au infiltrat în justiție și au impus alte reguli, cu care de fapt nu erau de acord nici judecătorii vechi. Aceștia au rămas, iar judecătorii vechi au plecat. Acei care aveau cât de cât o anumită omenie și o anumită aură în jurul actului de justiție pe care îl înfăptuiau.”

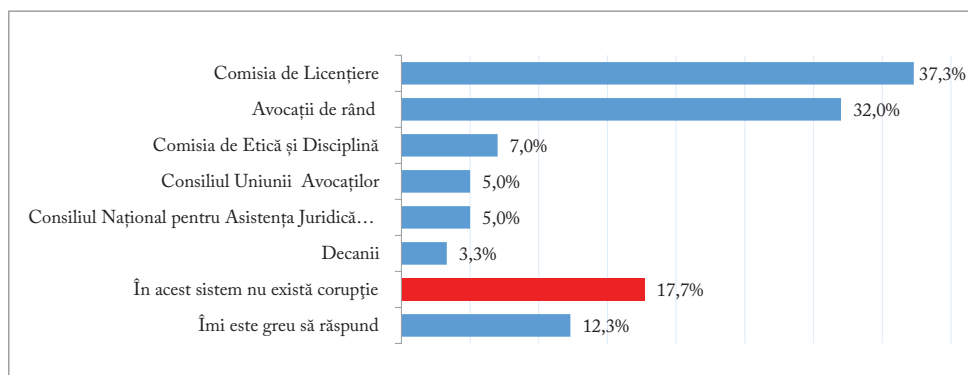
„Să li se dea un grad mai mare de independență organelor de conducere și autoadministrare, să nu fie pornite cu atâta ușurință cauze penale împotriva judecătorilor, la demersul procurorului general. CSM să fie într-adevăr un organ independent care să reglementeze cumva și să fie independent de politic și de alți factori în elaborarea strategiilor și politicilor din domeniul autoadministrării judecătorilor.”

5.7. După părerea Dvs., în care subdiviziune a procuraturii considerați că este cel mai înalt nivel al corupției?

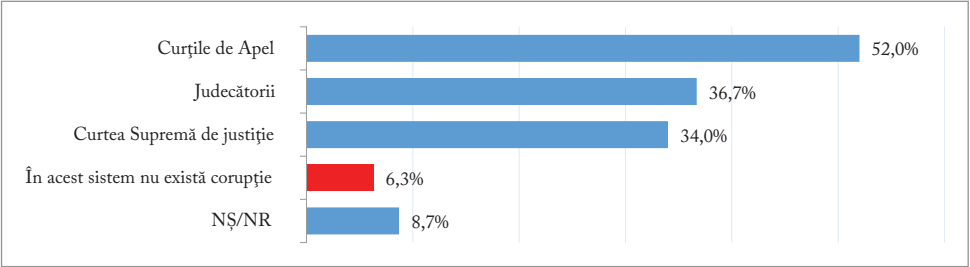
Întrebați unde cred că este cel mai înalt nivel al corupției în procuratură, 35,7% din respondenți au numit Procuratura Anticorupție, 34,7% - procuratura mun. Chișinău, 30,3% - Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și a Cauzelor Speciale; 28,7% - procuraturile raionale și de sector; 28% - Procuratura Generală; 11% - Consiliul Superior al Procurorilor; 6% - Procuratura UTA Găgăuzia și doar 5% au susținut că în procuratură nu există corupție.

5.8. În opinia Dvs., unde credeți că este cel mai înalt nivel al corupției în avocatură?

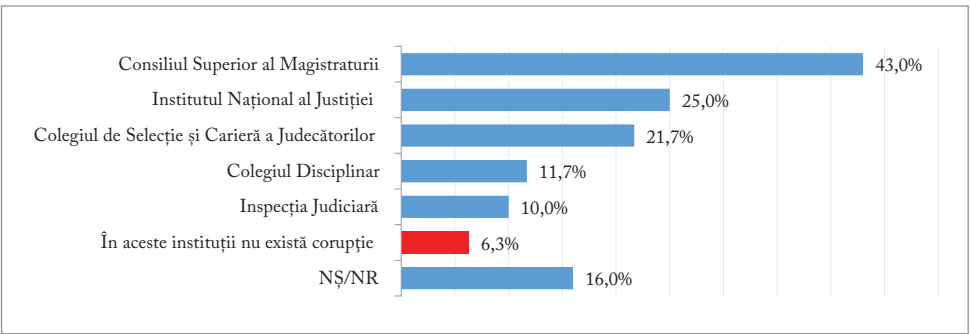
Întrebați unde cred că este cel mai înalt nivel al corupției în avocatură, 37,3% au menționat Comisia de licențiere; 32% - avocații de rând; 7% - Comisia de Etică și Disciplină; 5% - Consiliul Uniunii Avocaților; 5% - Consiliul pentru Asistența Juridică Garantată de Stat; 3,3% - decanii și doar 17,7% au susținut că în avocatură nu există corupție.

5.9. După părerea Dvs., unde considerați că este cel mai înalt nivel al corupției în sistemul judecătoresc?

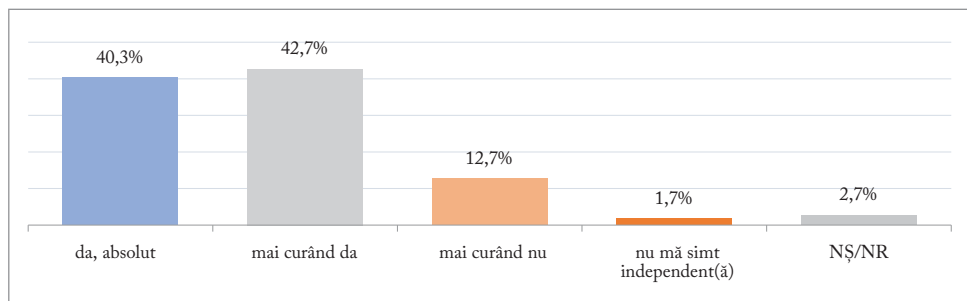
Întrebate unde cred că este cel mai înalt nivel al corupției în sistemul judecătoresc, 52% au menționat Curțile de Apel; 36,7% - judecătoriile; 34% - Curtea Supremă de Justiție și doar 6,3% au susținut că în sistemul judecătoresc nu există corupție.

5.10. După părerea Dvs., unde considerați că este cel mai înalt nivel al corupției în instituțiile de autoadministrare a sistemului judecătoresc și pregătirea judecătorilor?

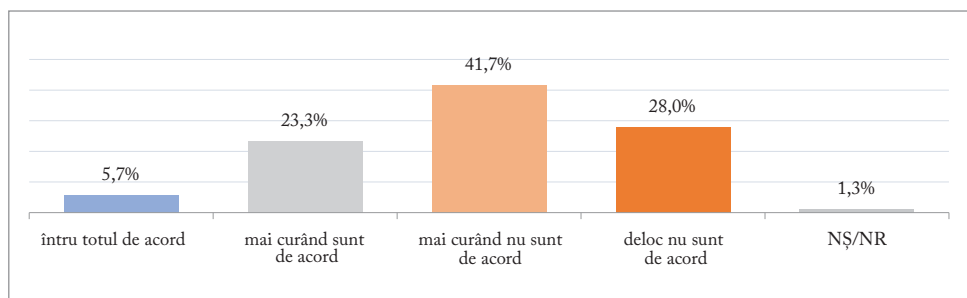
Întrebați despre cel mai înalt nivel al corupției în instituțiile de autoadministrare a sistemului judecătoresc și pregătirea judecătorilor, 43% din respondenți au menționat Consiliul Superior al Magistraturii; 25% - Institutul Național al Justiției; 21,7% - Colegiul de Selecție și Carieră a Judecătorilor; 11,7% - Colegiul Disciplinar; 10% - Inspekția Judiciară și doar 6,3% nu cred că în aceste instituții există corupție.

5.11. Dvs. personal vă simțiți independent(ă) în exercitarea funcției de avocat(ă)?

Întrebați dacă se simt independenți(te) în exercitarea funcției de avocat, 83% au răspuns afirmativ, și 14,4% negativ.

5.12. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că legea se aplică egal față de toți justițiabilii în Republica Moldova, indiferent de statutul social, financiar sau funcția persoanei?

Întrebați dacă sunt de acord cu afirmația că legea se aplică egal față de toți justițiabilii în Republica Moldova, indiferent de statutul lor social, financiar sau funcția deținută, 29% au răspuns pozitiv, și 69,7% negativ. Aplicarea egală a legii față de toți justițiabilii e un indicator important cu privire la funcționarea corectă a justiției. Percepția negativă a 69,7% din avocați cu privire la aplicarea egală a legii ar trebui să determine niște acțiuni urgente de redresare a situației.

În cadrul interviurilor individuale, mai mulți avocați au menționat problema aplicării selective a legii, în special în funcție de poziția, veniturile și afilierea politică a persoanei.

„Cine-s cei mai dezavantajați justițiabili? – cei care n-au bani să-și rezolve problemele prin corupție, cei care n-au bani de avocat, cei care au un venit puțin mai mare decât cel care le oferă posibilitatea să primească un avocat garantat de stat și cei care cred că au dreptate și nimeni nu-i ascultă.”

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) este o organizație necomercială care contribuie la consolidarea democrației și a statului de drept în Republica Moldova, cu accent pe justiție și drepturile omului. Realizăm activități de cercetare și de advocacy. Suntem independenți și neafiliați politic.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova

 Str. A. Șciusev 33, MD-2001
Chișinău, Republica Moldova

 +37322843601

 +37322843602

 contact@crjm.org

 www.crjm.org

 [CRJM.org](https://www.facebook.com/crjm.org)

 [CRJMDomova](https://twitter.com/CRJMDomova)

 [CRJM](https://www.instagram.com/crjm)

